

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФАКУЛТЕТ ПО НАУКИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕТО И ИЗКУСТВОТА

Катедра „Музика и мултимедийни технологии“

АВТОРЕФЕРАТ КЪМ ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД НА ТЕМА:

**„СПЕЦИФИКА НА РАБОТА С ДЕТСКИ МЮЗИКЪЛ В
ПРЕДУЧИЛИЩНИ ГРУПИ НА ДЕТСКАТА ГРАДИНА“**

Евгения Петрова Витанова

**ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН
„ДОКТОР“**

Професионално НАПРАВЛЕНИЕ: 1.3. Педагогика на обучението по...

ДОКТОРСКА ПРОГРАМА: Методика на обучението по музика

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:

Проф. д-р Ганка Неделчева-Боянова

СОФИЯ

2024

СЪДЪРЖАНИЕ

Увод.....	5
Използвани абривиатури.....	7

ПЪРВА ГЛАВА

МЮЗИКЪЛ, ДЕТСКИ МЮЗИКЪЛ И МЮЗИКЪЛ ЗА ДЕТСКА ГРАДИНА – ИСТОРИЯ И ПРАКТИКА

1.1. Мюзикълът като жанр. Историческа панорама и прояви.....	7
1.1.1. Филмовият мюзикъл на българската музикална сцена.....	8
1.2. Българският детски мюзикъл – първообраз и „културен афиш“ от последното десетилетие на ХХ до второто десетилетие на ХХІ век.....	8
1.2.1. Детският мюзикъл в практиката на българските театрални и вокални формации от последното десетилетие на ХХ до второто десетилетие на ХХІ век.....	9
1.2.2. Детският мюзикъл в практиката на българските детски градини от последното десетилетие на ХХ до второто десетилетие на ХХІ век.....	9
1.2.3. Жанрът мюзикъл за детска градина – предизвикателства в работата с предучилищни групи.....	10
1.3. Същност и причини за трансформация на други жанрове в мюзикъл за детска градина.....	11
1.3.1. Авторска музикална приказка.....	11
1.3.2. Дигитална аудиоприказка.....	12
1.4. Подходящи инструменти за изсвирване на музикално оформление към мюзикъл за детска градина.....	12
1.4.1. Педагогически препоръки при изпълнение на мюзикъл за детска градина, създаден чрез трансформация на други жанрове.....	13
1.4.2. Прогнозен период на работа по мюзикъл за детска градина.....	14
1.4.3. Причини за промени в предварително прогнозирания период за работа.....	14
1.5. Необходимост от етапи на работа в мюзикъла за детска градина.....	14
1.6. Детският мюзикъл в началните класове на общообразователното училище – начин за изява на допълнителни умения.....	15
1.6.1. Възможности за работа по детски мюзикъл в модулите на годишна целодневна организация на учебната дейност (ГЦОУД).....	15
1.6.2. Предизвикателства при работа с детски мюзикъл в началното училище.....	16

ВТОРА ГЛАВА

ЕТАПИ НА РАБОТА В МЮЗИКЪЛ ЗА ДЕТСКА ГРАДИНА

2.1. Начален етап.....	16
2.1.1. Избор на произведение с подходящ сценарий за създаване на мюзикъл за детска градина.....	16
2.1.2. Прослушване на произведението.....	16
2.1.3. Беседи върху съдържанието.....	17
2.1.4. Разпределяне на роли в мюзикъл за детска градина.....	17
2.1.5. Информирано съгласие и родителска среща.....	18
2.2. Същински етап.....	18
2.2.1. Мизансцен.....	19
2.2.1.1. Влизане и излизане от авансцена.....	19
2.2.1.2. Размяна на микрофони, коронки, разместване на предмети.....	20
2.2.1.3. Смяна на цял сценичен декор и костюми по време на представление.....	20
2.2.2. Работа с текст „в движение”.....	21
2.2.3. Работа с текст „на маса“.....	21
2.2.4. Работа с песни „на маса”.....	22
2.2.5. Работа с песни „в движение“.....	22
2.3. Финален етап.....	23
2.3.1. Включване на свирещи деца в мюзикъл за детска градина и видове репетиции с тях.....	23
2.3.2. Генерални репетиции.....	24
2.3.3. Позитиви и негативи при запис на генерални репетиции.....	24
2.3.4. Поклон и излизане от сцената.....	25
2.4. Програми и афиши.....	25

ТРЕТА ГЛАВА

ДЕТСКИ МУЗИКАЛНИ ИНСТРУМЕНТИ, КОСТЮМИ И ДЕКОРИ В МЮЗИКЪЛ ЗА ДЕТСКА ГРАДИНА – СПЕЦИФИЧНА ФУНКЦИЯ

3.1. Музикално-слуховите представи и творческото развитие при деца в предучилищна възраст.....	26
3.1.1. Класификация на българските народни музикални играчки и възможности за включване в мюзикъл за детска градина.....	26
3.1.2. Класификация на детски музикални инструменти в методическата литература. Приложение на традиционните детски музикални инструменти в мюзикъл за детска градина.....	27
3.1.3. Причини за употреба на нетрадиционни детски музикални	

инструменти в мюзикъл за детска градина.....	27
3.1.3.1. Европейски нетрадиционни детски музикални инструменти – видове и специфика.....	28
3.1.3.2. Далечноизточни нетрадиционни детски музикални инструменти – видове и специфика.....	28
3.1.3.3. Нетрадиционните детски музикални инструменти в мюзикъл за детска градина.....	29
3.1.3.4. Нетрадиционните детски музикални инструменти – препоръки за работа в детската градина.....	29
3.1.4. Условия за съхранение на детски музикални инструменти по време на репетиции с мюзикъл за детска градина.....	30
3.1.5. Снабдяване с детски музикални инструменти, които се използват в мюзикъл за детска градина.....	31
3.2. Костюмите в мюзикъл за детска градина – важен елемент от сценичната му реализация.....	31
3.2.1. Костюмите свързващ елемент между епоха и стил чрез сценичната роля.....	31
3.2.2. Снабдяване с костюми, които се използват в мюзикъл за детска градина.....	32
3.3. Специфика на декорите в мюзикъл за детска градина.....	32
3.3.1. Видове декори в мюзикъл за детска градина.....	32
3.3.2. Снабдяване с декори и реквизит, които се използват в мюзикъл за детска градина.....	32

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

ПРЕДСТАВЯНЕТО НА МЮЗИКЪЛА „ИЗЧЕЗНАЛАТА МАРТЕНИЧКА” – ОБЕКТ НА ПЕДАГОГИЧЕСКИ ЕКСПЕРИМЕНТ

В ПРЕДУЧИЛИЩНИ ГРУПИ НА ДЕТСКАТА ГРАДИНА

Увод.....	32
4.1. Организация на експеримента.....	33
4.2. Фази на експеримента.....	33
4.2.1. Първа фаза на експеримента – съдържание и резултати.....	33
4.2.2. Втора фаза на експеримента – съдържание и резултати.....	35
4.2.3. Трета фаза на експеримента – съдържание и резултати.....	36
4.2.4. Обобщаващи наблюдения и констатации от протичането на педагогическия експеримент.....	38
4.2.5. Общи резултати от педагогическия експеримент.....	38
4.3. Методически модел за работа с мюзикъл за детска градина.....	39

Заключение	40
Приносни моменти в дисертационния труд	40
Приложение I Заглавия на известни мюзикъли и различни категоризации на детски музикални инструменти.....	41
Приложение II Снимков материал на детски музикални инструменти и програми от мюзикъли за детска градина, използвани от мен.....	41
Приложение III Авторски сценарий на мюзикъл за детска градина „Подарък за Коледа”, написан през 2020	41
*Сценарий на мюзикъла „Подарък за Коледа”	
*Клавирно извлечение на песните от мюзикъла „Подарък за Коледа”	
*Текстове на песните от мюзикъла „Подарък за Коледа”	
Библиография	41

УВОД

Настоящата разработка е резултат на интереса и творческите ми търсения в областта на детския мюзикъл и възможностите за неговото поставяне в подготвителни групи на детската градина. Личният ми педагогически опит служи като повод и мотивация за изследването.

Целта на дисертационния труд е обобщаване на методологични изводи, базирани на практически резултати, подложени на анализ и синтез, необходими за научното изследване.

Задачи на дисертационния труд: представяне на историческа панорама за развитието на мюзикъла като жанр; проследяване еволюцията на детския мюзикъл от неговото възникване до днес; систематизиране на съществуващи български сценични постановки – първообрази и жанрово наподобяващи детски мюзикъл; изготвяне на класификация на жанровете, подходящи за трансформиране в мюзикъл за детска градина (авторска музикална приказка и дигитална аудиоприказка); експониране на етапите при работа с мюзикъл за детска градина; анализиране на съществуващи класификации и методика при свирене на детски музикални инструменти; представяне на нетрадиционни детски музикални инструменти (дъзи, пан флейта, блокфлейта, хулъси, баву, суона, сопранов кларинет) с приложение в мюзикъл за детска градина.

Предмет на дисертационния труд е работата с мюзикъл за детска градина, съобразена с възрастовите особености, емоционалния свят на децата и с организацията на деня в детската градина.

Обект на научното изследване е въвеждането на детския мюзикъл като елемент от работа в репертоара на деца от ПУВ.

Работната хипотеза на дисертационния труд е: ако при трансформиране на други жанрове се изработи методически модел за поставяне на детски мюзикъл в предучилищни групи на детска градина се получава нов жанр – мюзикъл за детска градина, чрез който се повишава развитие на музикални способности, слухови представи и творческа реализация на сцена. По този начин се осъществява по-пълноценно усвояване на учебното съдържание по направление Музика и повишаване на мотивацията на децата за занимания с музика.

Първа глава представя **исторически поглед за развитието на мюзикъла като жанр**, присъствието на детския мюзикъл на световната и на българската сцена, музикално-сценични образци – първообраз на детски мюзикъл в България, заглавия на детски мюзикъли, които през последните години присъстват в българските вокално-тетрални формации и детски градини. Очертава се спецификата на мюзикъла, който се създава за изпълнение в детски градини, особености на жанровете, които могат да се трансформират в този вид детски мюзикъл. Представя се в детайли процесът на трансформация на жанровете.

Втора глава експонира етапите на работа в мюзикъл за детска градина, които се обособяват след трансформация на подходящите жанрове. Систематизират се предизвикателства, които възникват по време на репетиционния процес във всеки един от етапите на работа и се предлагат алтернативи за тяхното преодоляване.

Трета глава съдържа класификации на съществуващите традиционни детски музикални инструменти, които са познати в българската литература и практика. Констатира се необходимостта от наличие на детски музикални инструменти с различни тембри и по-ефектен външен вид, подходящ за целите на мюзикъл за детска градина.

Обосновава се въвеждането на нетрадиционни ДМИ, с тяхната специфика. Разглеждат се начини за снабдяване с детски музикални инструменти, костюми и декори от мюзикъл за детска градина, както и добри практики в изготвяне на програми и афиши.

Четвърта глава посочва основните параметри на експерименталното изследване, организирано в три фази. Разгледани са резултатите от експеримента и са представени като таблични изображения. На базата на резултатите от експеримента е представен методически модел за работа с мюзикъл за детска градина.

Резултатите от Експеримента са в полза на научната хипотеза, че ако при трансформиране на други жанрове се изработи методически модел за поставяне на детски мюзикъл с предучилищни групи на детска градина се получава мюзикъл за детска градина, чрез който се повишава развитието на музикалните способности, музикално-слуховите представи, по-доброто усвояване на учебното съдържание по направление Музика и повишаване на мотивацията на децата за занимания с музика.

ИЗПОЛЗВАНИ АБРЕВИАТУРИ:

ПУВ – предучилищна възраст

НУВ – начална училищна възраст

ДМИ – детски музикални инструменти

ДМ – детски мюзикъл

ДГ – детска градина

ЧДГ – частна детска градина

ЦДГ – целодневна детска градина

ПГ – подготвителна група

МПСН – много под средно ниво

ПСН – под средно ниво

СН – средно ниво

НСН – над средно ниво

МНСН – много над средно ниво

ГЦОУД – годишна целодневна организация на учебната дейност

СУ – средно училище

МДТ – музикално-драматичен театър

ДТ – драматичен театър

ДЮТС – детско-юношески театрален състав

МОН – министерство на образованието

ПУДООС – предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда

СОП – специални образователни потребности

ДПУ – допълнителни педагогически услуги

БЕЛ – образователно направление „Български език и литература“

ОС – образователно направление „Околен свят“

КТ – образователно направление „Конструиране и технологии“

ФК – образователно направление „Физическа култура“

ПЪРВА ГЛАВА

МЮЗИКЪЛ, ДЕТСКИ МЮЗИКЪЛ И МЮЗИКЪЛ ЗА ДЕТСКА ГРАДИНА – ИСТОРИЯ И ПРАКТИКА

1.1. Мюзикълът като жанр – историческа панорама и прояви

Развлекателният характер, с който мюзикълът се идентифицира се открива и в други, познати преди него музикално-сценични жанрове. Това сходство определя оперета, водевил, ревию, шоу на министрел и бурлеска като негов първообраз.

Мюзикълът като театрално шоу понякога има въстъпителни части, а отделните номера представляват завършени песни, които са групирани в малки цикли.

Нарастването на зрителския интерес, както и културните промени, урбанизацията и технологичния напредък стават причина за еволюцията на музикалния театър.

Преходът към телевизионни мюзикъли в средата на ХХ век може да се определи като естествена трансформация на жанра, тъй като телевизията се превръща в популярна медия за забавление.

Поради обективни причини първите мюзикълни образци не присъстват на българската сцена. Различни са данните за по-късните бродуейски шедьоври и филмови мюзикъли, които българската публика получава възможност да види, както на сцена, така и на екран.

Част от песните и танците от изброените образци получават широка популярност у нас и придобиват статут на самостоятелни музикални номера, които се изпълняват като ефектни акценти в концертни програми, озвучаване на клипове, присъстват в репертоара на певци, музикални формации, пиано-барове.

1.1.1. Филмовият мюзикъл на българската музикална сцена

Постановките на театралния режисьор Светозар Донев (български и чуждестранни образци) допринасят за популяризиране на произведенията.

Един от факторите, който оказва влияние върху интереса към мюзикъла е неговата реклама.

Ако пътят на световния филмов мюзикъл преминава от откритите трибуни към телевизионния екран, завръща се на сцената (със социална, развлекателна и музикално-естетическа функция) и се преобразува в мащабните филмови продукции на *Disney*, то съдбата на първите български детски образци на мюзикъл контрастира – и като функция и като степен на обществени реакции.

1.2. Българският детски мюзикъл – първообраз и „културен афиш“ от последното десетилетие на ХХ до второто десетилетие на ХХІ век

Българският детски мюзикъл притежава богатство от сюжети, извадени от популярни световни и български литературни образци. Това обръщане на композиторите към най-младата аудитория създава предпоставка за определяне на някои жанрове като първообраз на детския мюзикъл в България. Българската музикална сцена познава детските опера, оперета и балет. Част от сюжетите на тези музикално-сценични произведения са познати на 5–6-годишните деца от книжките, от ситуациите по БЕЛ в ДГ и от анимационните филмчета.

Във връзка с историческия преглед на българския детски мюзикъл и неговите първообрази се споменават имената на Маестро Георги Атанасов, Парашкев Хаджиев, Александър Йосифов, Андрей Дреников.

Детските оперети, опери и балети са изпълнявани на българска сцена, но не се създават аудиозаписи, които да ги популяризират.

За целите на дисертационния труд се извършва съпоставка с англоезични образци, наречени детски мюзикъл, които са създадени по чуждестранни народни приказки, но към днешна дата успешно се популяризират сред детската аудитория в цял свят и получават превод на различни езици, сред които и на български.

При анонсиране на български детски музикално-сценични изяви в интернет се

констатира неподходящо използване на термина „детски мюзикъл“.

1.2.1. Детският мюзикъл в практиката на българските театрални и вокални формации от последното десетилетие на XX до второто десетилетие на XXI век

В повечето театрални и вокални формации се изучава музика и актьорска игра за обща култура. Този факт може да се обясни с обстоятелството, че за съществуване на повечето състави, родителското спонсорство и отношение към инициативите са от водещо значение.

Любопитен паралел с нивото на професионализъм на световните детски вокално-театрални състави може да се направи с „Музыкальный театр для детей“ в Русия.

Повишаването на продуктивност и качество на музикално-сценичните постановки в частните състави може да се обясни със замяната на упражняващи „културна самодейност“ ръководители с професионалисти, които притежават повече умения и изискват по-голямо усърдие от децата.

Условията в частните вокално-театрални формации са благоприятни за работа по детски мюзикъл, тъй като в тях не присъстват почасови режимни моменти (обучителни ситуации, хранене, сън, игра) и липсва регламентирано учебно съдържание по музика, контролирано от МОН.

Детските градини не предоставят на музикалния ръководител възможността за дълги, многокомпонентни репетиции. Въпреки този факт при проява на гъвкавост и амбиция детският мюзикъл намира място в практиката на българските детски градини.

1.2.2. Детският мюзикъл в практиката на българските детски градини от последното десетилетие на XX до второто десетилетие на XXI век

Сценариите на детски мюзикъли, които се използват във вокално-тетралните формации най-често се взимат от чуждоезикови източници и се представят на сцената в преведен вариант, а героите от техните сюжети не са идентични с тези – от българския национален епос. Повечето деца не получават възможност за участие в този вид музикално-сценични постановки поради съвпадение на часовете за репетиции на частните формации със задължителния часови диапазон за престой на 5–6-годишните деца в детските градини. Този факт създава необходимост от включване на детския мюзикъл и в музикално-сценичния репертоар на детските градини, но той невинаги може да бъде въведен в съществуващия си формат. По този начин възниква идеята за създаване на нов жанр, който носи стиловите белези на детския мюзикъл, но е съобразен с организацията на учебния ден в детската градина, близък е до знанията и светоусещането на 5–6-годишните деца и с темите от изучаваните литературни произведения, природни явления и национални обреди.

При проверка на англоезичните детски мюзикъли се констатира, че не съществува практика за поставяне на детски мюзикъл в детски градини. Откриват се постановки, които са адаптации на известни филмови мюзикъли, предназначени за

изпълнение от деца в начален училищен курс на обучение.

При проучване върху рускоезични детски мюзикъли, създадени за изпълнение в детска градина се откриват няколко заглавия, които жанрово се доближават до детски мюзикъл.

Единствен български образец, написан за деца в предучилищни групи на ДГ по либрето на Димитър Точев е детският мюзикъл „Щастливо детство“ от Йордан Колев.

Като учител по музика с опит и в частните предучилищни институции мога да споделя предизвикателствата при собствения си стремеж за осъществяване на репетиции по детски мюзикъл с децата в ЧДГ. Изброените фактори в дисертационния труд стават причина за отхвърляне на идеята ми за реализиране на детски мюзикъл с деца в преучилищна възраст от ЧДГ и обуславят мнението ми, че осъществяване на многокомпонентен репетиционен процес по детски мюзикъл при тези обстоятелства не е възможно.

1.2.3. Жанрът мюзикъл за детска градина – предизвикателства в работата с предучилищни групи

Детският мюзикъл, предназначен за изпълнение в детска градина е музикално-сценичен жанр с авторски или взаимстван сценарий от друго произведение. Либретата могат да включват приказни или фантазни сюжети, да бъдат обвързани с емоционалния свят на детето или с български празници и обичаи.

Песните от мюзикъла за детска градина са с висока художествена стойност – притежават отличителни мелодии, „артистични“ дъхове, мелодически скокове, раздробени тонови трайности, резки динамически амплитуди, смяна на темпа и метрум, наличие на двуглас и многоглас; характеризират герои и състояния, тълкуват, дообясняват моменти от сюжетното развитие и често поемат функцията на „разказвач“ за разлика от филмовия мюзикъл, в който няма разказвач.

Мюзикълът за детска градина предоставя широки възможности за участие на детски музикални инструменти – солиращи, в ансамблови формирания, като част от музикалното оформление, като звукоизобразителни ефекти или реквизит. Мизансценът се характеризира с интензивни и разнообразни движения, танци, използване на пространството около сцената, смяна на костюми и декори „в движение“.

Основно предизвикателство за музикалния педагог е провеждането на репетиции на детски мюзикъл без използване на теоретичен източник, който изяснява методиката на работа по жанра при съществуващата организация на учебния ден в българските детски градини. Други предизвикателства за музикалния педагог са: провеждане на репетиции по детски мюзикъл при съществуващата организация на учебния ден в детските градини; овладяване на спецификата в поведението на деца в предучилищна възраст, повишаване в нивото на самоконтрол; излизане от рамките на установената форма на репетиционен процес от по-малки сценични изяви, които са познати на децата; провокиране на детско желание за бъдещи занимания с музика в

резултат от работата с мюзикъл.

Отчитат се няколко ключови предизвикателства за децата: разпределяне на внимание върху повече от една задача по едно и също време (пеене – свирене на детски музикален инструмент, смяна на коронка – смяна на реквизит, танц – акомпанимент на музикални инструменти); развитие на умение за издръжливост на сцена; постоянна сценична активност; изпълнение на песни с по-висока художествена стойност.

В моята практика с детски мюзикъл преодолявам изброените предизвикателства чрез съставяне и следване на писмен план на работа.

Съставянето на писмен план за работа с мюзикъл за детска градина е особено необходимо, когато музикално-сценичното произведение е създадено чрез трансформация на други жанрове.

1.3. Същност и причини за трансформация на други жанрове в мюзикъл за детска градина

Мюзикълът за детска градина е детски музикално-сценичен жанр, който се създава в личната ми практика на предучилищен и музикален педагог в детска градина. Той се формира като резултат от необходимостта за въвеждане на детския мюзикъл (от професионалните вокално-театрални формации) в репертоара на детските градини.

Изучаваните по БЕЛ и ОС български народни приказки, човешки емоции, характеристики на животните, български празници и обичаи създават необходимост от сценарии за детски мюзикъл на български език, които включват изучаваните теми.

В личната ми педагогическа практика преодолявам липсата на адекватни сценарии за детски мюзикъл чрез адаптиране на български сценарии от други жанрове, чието литературно послание се съобразява с възрастовите характеристики на децата и с разпределението на дейностите в детската градина. Получава се процес на трансформация на жанра, в който оригиналният сценарий от друг жанр се превръща в сценарий на мюзикъл за детска градина.

Трансформацията на жанр представлява изменение на жанра, което позволява запазване на литературния текст и добавяне белезите на детския мюзикъл – музикално-сценични елементи, формообразуващи принципи, но в умалени параметри на мюзикъл за детска градина.

Съществуват два популярни жанра с разнообразни сценарии, които успешно могат да се използват за целите на предучилищния музикален педагог и според възможностите на децата в подготвителни групи – „музикална приказка” и „приказка за слушане”. Поради експонираните в дисертационния труд причини те са терминологично доуточнени като **авторска музикална приказка** и **дигитална аудиоприказка**.

1.3.1. Авторска музикална приказка

Авторската музикална приказка е детски музикално-сценичен жанр с авторски

песни, сюжет и либрето, изписани на хартиен или дигитален носител.

Трансформирането на Авторска музикална приказка в мюзикъл за детска градина се осъществява чрез педагогическа намеса на няколко нива: текст, песни, музикално оформление. Процесът на трансформация е изяснен в дисертационния труд.

1.3.2. Дигитална аудиоприказка

Дигиталната аудиоприказка е симфонична аудиоприказка с „по-пасивна“ функция – за слушане. Либретото почти никога не е в рими, а текстът на песни и музикално оформление най-често е от един автор – по-често по български и чуждестранни народни приказки, но съществуват и авторски сюжети. Сценариите не са изписани на хартиен носител или в друг формат, защото не са създадени за сценична интерпретация. Жанрът е характерен с присъствието на „разказвач“.

Трансформирането на дигитална аудиоприказка в мюзикъл за детска градина отправя много предизвикателства за музикалния педагог, свързани със следните компоненти – текст, песни и музикално оформление. Процесът на трансформация е изяснен в дисертационния труд.

1.4. Подходящи инструменти за изсвирване на музикално оформление към мюзикъл за детска градина

Акордеонът все още е често използван от музикалните педагози в детските градини, но неговата типична звучност не съответства на жанровата характеристика на мюзикъла. Акордеонът не притежава технически и темброви възможности за създаване на мащабна звукова картина и с него е трудно осъществимо озвучаването на епизоди, в които не се пее.

Акустичната китара е лесно преносима и не изисква място за инсталиране по време на музикално-сценични постановки. Въпреки тези преимущества, мобилността на инструмента не го прави подходящ за употреба в детски мюзикъл, защото „плътната“ фактура на песните за пиано при трансформация на авторска музикална приказка трудно може да се изсвири от китарист, а извлечението от симфонична партитура при трансформация от дигитална аудиоприказка е почти неосъществимо с него.

На акустично пиано лесно се изсвирва клавирно извлечение на оркестрова звучност, но педагозите, които могат да свирят на пиано срещат затруднения. Обикновено пианото стои в някой от ъглите на салона, който е пригоден за мероприятия в детските градини, а нерядко за сценични изяви се използва общ салон, в който се провеждат ситуации по ФК. По този начин учителят-пианист е обърнат с гръб към децата и трудно следи сценичното действие.

Личната ми практика показва, че синтезаторът е най-подходящ инструмент за изпълнение на музикално оформление към мюзикъл за детска градина. Причини за този избор са малките размери на 5-октавовия инструмент, наличие на тембри и звукови ефекти, на възможност да се включат допълнителни тонколони към него и на

преимуществото за лесно справяне с проблемни ситуации с метрично време при забързване, забавяне, пропускане. Звучността при използване на детски музикални инструменти лесно може да се регулира за да се чуят достатъчно ясно, тъй като въпреки многобройните репетиции силата на звука при свирещите деца невинаги е с еднакъв интензитет.

Синтезаторът се поставя директно на сцената, сред децата. Причина за тази нестандартна визия е нуждата от постоянен зрителен, мануален, понякога и вербален контакт с децата, предвид техните възрастови особености.

1.4.1. Педагогически препоръки при изпълнение на мюзикъл за детска градина, създаден чрез трансформация на други жанрове

Мюзикълите, поставени от мен в детска градина, са изградени чрез трансформиране на представените два жанра. Този педагогически опит с поставяне на мюзикли с 5–6-годишни деца в детска градина ми позволява да систематизирам някои изводи и препоръки. За учители, които не притежават достатъчно практика с поставянето на мюзикъл за детската градина, по-подходящ за трансформиране е жанрът на дигиталната аудиоприказка. Авторската музикална приказка може да се трансформира по-лесно в мюзикъл за детска градина от учители, които имат опит с превръщане на елементи от солови песни – в хорови, със създаване на цялостно музикално оформление по определени параметри, с достатъчно инструментален опит за изпълнение на авторските паритурите за пиано.

С добавяне на мизансцен, инструментални епизоди, повторения при песните, разпявания на гласни по време на диалозите, които не носят смисъла на речитативи времетраенето на постановката се удължава по естествен начин и възниква необходимост от контрол върху прекалената ѝ продължителност. В моята практика преодолявам прекомерния времеви обем чрез включване на допълнителни ритмически структури по време на говорните диалози, които служат като ориентир на децата за „начало и край”.

При включване на детски музикални инструменти в песните се изписва нова партитура, която съдържа и клавишната партия на музикалния педагог. Детските музикални инструменти се нанасят по групи (правило при конструиране на партитура).

При включване в мюзикъл за детска градина на описаните в Трета глава нетрадиционни детски музикални инструменти – суона, мини саксофон, баву, панфлейта, блокфлейта, флейтите хулуси и дизи, е препоръчителна нотация в С-строй.

Ако подаването с ръка като диригентски жест е невъзможно поради усложнена клавишна партия, може да се използва кимане с глава, вдигане на пръст или други, предварително уговорени с децата знакови индикации – едни и същи всеки път.

Познаването, разграничаването и популяризирането на двата жанра (авторска музикална приказка и дигитална аудиоприказка) сред предучилищните педагози могат да се определят като отправна точка към развитието на идеята за работа по мюзикъл за

детска градина с подготвителни групи и към по-честото му поставяне в българските детски градини.

1.4.2. Прогнозен период на работа по музикъл за детска градина

Периодът на работа по детски музикъл с деца от ПГ обхваща предварителната подготовка на педагога и репетициите с децата. Елементи на подготовка на педагога са: първоначално разпределяне на роли, снабдяване с повечето ДМИ, костюми и декори.

Въпреки многокомпонентната работа с децата и разнородния характер на репетициите, общият период на работа по детски музикъл може да се прогнозира (не по-малко от 3–4 месеца). Той е в пряка зависимост от брой деца в групата; наличие на деца със СОП, вид на потребностите им, възможности за техен принос и удовлетворение; общ темп на работа, на базата на опита на учителя със съответната група; предстоящи изяви на децата – участие в празници, открити ситуации, представяния на изученото по допълнителните дейности.

1.4.3. Причини за промени в предварително прогнозирания период за работа

Те могат да бъдат: прекъсване на работния процес поради заболяване, пандемична обстановка, невъзможност за използване на зала, отсъствие на главно действащо лице.

Окончателното разпределяне на ролите е друг фактор, който може да предизвика удължаване на прогнозирания период за работа по музикъл. Решенията на музикалния педагог се изменят поради предизвикателствата, които инспирират различните етапи на работа по музикъла.

1.5. Необходимост от етапи на работа в музикъл за детска градина

За удобство етапите в протичане на различните репетиции се именуват като начален, същински и финален, всеки от които се развива в няколко подетапа. **Необходимост за педагога** – осигурява се възможност за дългосрочно планиране, за съставяне на схематична представа за свършена и предстояща работа, за по-лесна координация на предварителни представи и получен резултат, за посочване на конкретни задачи, водене на допълнителни бележки за определено дете, действие, маниер. **Необходимост за децата** – яснотата за предстоящата работа провокира разбиране и приемане на продължителността на процеса, предоставя възможност за изразяване на предпочитания към определен вид репетиции на песни, с детски музикални инструменти или с мизансцен, за повишаване на мотивацията за работа. **Необходимост за родителите** – писменото излагане на етапите на работа по детски музикъл, заедно с подписване на информирано съгласие за участие и родителската среща служат като допълнително средство за информираност и приобщаване към работния процес, припомнят нуждата от всекидневно присъствие на децата.

Във връзка с повишаване на мотивацията за работа и развитие на слуховите представи и музикалните способности при работа по детски музикъл, възникват

въпросите „Как ще продължат да се развиват музикалните им способности, когато децата преминат в начален курс на обучение? “; „Може ли в началните класове да се продължи работата по детски мюзикъл? “.

1.6. Детският мюзикъл в началните класове на общообразователното училище – начин за изява на допълнителни умения

Началните класове в училище са възрастов период, при който децата са достатъчно пораснали, за да запомнят по-дълги текстове в поезия и проза. Този напредък в общото развитие на децата създава предпоставка за по-умело включване на допълнителни умения в мюзикъла, които могат да повлияят на впечатлението от постановката и да я направят по-ефектна.

Повечето деца посещават допълнителни дейности в училище и извънкласни занимания към читалища или други общински/частни организации. Танцови и други ефектни умения могат да придадат реалистичност на „масовите сцени“; свиренето на музикален инструмент подпомага изграждане на музикален образ при „обща сцена“, както и при обрисуване на индивидуална характеристика на герой.

Въпреки по-развитите общи и музикални способности на децата в начална училищна възраст, осъществяването на репетиции по детски мюзикъл се възпрепятства от разнородни фактори. Основна причина за затруднената му реализация е непригодната организация на учебния ден за активности, които са извън установените дейности от законовата норма.

1.6.1. Възможности за работа по детски мюзикъл в модулите на ГЦОУД

В първата половина от целодневния престой са заложили видовете уроци по различните предмети (нови знания, упражнение, обобщение, преговор, проверка и оценка, поправка на контролна работа).

След 12.10 ч. в класната стая остават децата, записани в група ГЦОУД (годишна целодневна организация на учебната дейност). Причините за посещение на групата са няколко – целодневна работна заетост на родителите, липса на роднини, които да вземат децата от училище; написани домашни работи; социализация по време на обучението и през междучасията.

В модул „Организиран отдих и физическа активност“ е включено времето за обяд и излизане в двора на училището. Тези два учебни часа дават всекидневна възможност за репетиция на детски мюзикъл с кратко прекъсване за обяд.

Учебен модул „Самоподготовка“ също е с продължителност два учебни часа. Предназначен е за усвояване на учебен материал и писане на домашни работи, което го прави неподходящ за репетиции.

Третият следобеден модул „Дейности по интереси“ може да се използва за работа по детски мюзикъл, тъй като през тези два часа учителят предлага дейности според желанията на децата.

Въпреки удобството, което тези часови диапазони осигуряват за реализиране на детски мюзикъл в тях, учителите срещат различни предизвикателства.

1.6.2. Предизвикателства при работа по детски мюзикъл в началното училище

Въпреки добрите перспективи за работа по детски мюзикъл в модулите „Организиран отдих и физическа активност” и „Дейности по интереси” се наблюдават затруднения при опитите на учители от занималня за осъществяване на репетиции по детски мюзикъл. Тези предизвикателства произлизат от специфика в организацията на учебния ден, но и от странични фактори. Те са: трудно координиране с учител по музика, отсъствие на някои деца от групата ГЦОУД, липса на съгласие от класен ръководител, несъгласие на учителите, провеждащи допълнителни педагогически занимания с класа, несъгласие на родителите за участие на децата в детски мюзикъл.

В дисертационния труд са разгледани причините за възникване на затрудненията, както и алтернативи за тяхното преодоляване.

ВТОРА ГЛАВА ЕТАПИ НА РАБОТА В МЮЗИКЪЛ ЗА ДЕТСКА ГРАДИНА

2.1. Начален етап

Структурата на репетиционния процес по детски мюзикъл се формира чрез условно разпределение на работата в етапи. Всеки от етапите на работа се разделя на няколко подетапа. Те се създават за улеснение и ориентир на учителя и не ограничават възможностите за промени през всеки стадий от работата.

2.1.1. Избор на произведение с подходящ сценарий за създаване на мюзикъл за детска градина

Срещите с повече литературни произведения и по-голям репертоар от песни с разнороден характер води до натрупване на опит, който позволява да се работи върху по-машабни форми. Този факт определя **опита на децата** като водещ фактор при избор на сценарий за детски мюзикъл. Опитът на децата с други музикално-сценични произведения може да се анализира в два аспекта – общи постижения на групата и впечатления, които се оформят при работа с всяко едно дете.

Друг фактор, с който учителят се съобразява при избор на произведение са **очакваните резултати**, които МОН определя към примерното годишно разпределение за всяка възрастова група в ДГ. Ако избраният от учителя сценарий не е обвързан с очакваните резултати, се създава такъв тип връзка чрез добавяне на диалог или монолог.

Друг начин за включване на учебно съдържание от програмата по музика в детски мюзикъл е използване на синтезаторни тембри (напр. цигулков) от заложените в учебната програма, на чийто фон се развива сценичното действие, но без да се добавя сцена за тяхното включване.

2.1.2. Прослушване на произведението

Прослушване на произведението се осъществява с поставяне на задачи по време на слушането – за групата или различни за всяко дете.

Положителната емоционална нагласа довежда до някои позитиви, които оказват влияние върху децата по време на първото прослушване на произведението: повишаване на концентрацията, „активно слушане“, отношение на цялата група. Концентрацията на 5–6-годишните деца лесно се понижава и възниква нужда от смяна на дейността. Може да се приложи внезапно спиране на звучащото произведение без предварително намаляване на звука. Резултатът е рязка тишина, която бързо съсредоточава вниманието на децата.

2.1.3. Беседи върху съдържанието

Беседите върху съдържанието на мюзикъла целят запомняне на основните моменти от сюжета на литературния му образец и тяхното осъзнаване и интерпретиране. Тъй като по БЕЛ в ПГ се провеждат беседи със същата целева насоченост, техният модел е подходящ за осъществяване на беседите върху съдържанието на мюзикъла.

По мое мнение провеждане на две беседи след прослушване на произведението е добро решение. Първата от тях представлява устен преразказ на съдържанието, осъществен от възможно най-много деца.

Във втората беседа се отбелязват основни моменти от развитие на действието, след което се преминава към техния анализ.

На този подетап от работа песните от мюзикъла не са обект на интерпретация. Може да се резюмира само кратък преглед на информацията, която децата възприемат от песните и края на беседата да се превърне в наблюдение – да се разгледат музикалните инструменти, които ще се използват, да се демонстрира звукоизвличане от тях, но без опити за техническото му осъществяване.

Практиката показва, че изявата на лично педагогическо отношение към предстоящата работа може да помогне за повишаване на детския ентузиазъм в репетициите на по-късен етап. За тази цел е подходящо показването на част от реквизита, който ще бъде използван в детския мюзикъл. Това се отразява положително на отношението, което децата имат към своите роли.

2.1.4. Разпределяне на роли в мюзикъл за детска градина

Разпределянето на роли при мюзикъл, който се поставя в детска градина е дълъг процес, съпътстван от промени в решенията на педагога, породени от различни фактори: **минал опит с групата** – основава се на общи постижения на групата и индивидуални впечатления от сценичните изяви на всяко дете; **степен в развитие на музикалните способности** – обуславя преценката за разпределяне на солистични песни, за поддържане на глас, който не е носител на мелодия в песента, възможност за съчетаване на песни с танци или танцувални движения.

Степента на развитие на музикалните способности при децата се диагностицира от учителя по музика и зависи от познанията му за видовете музикални способности и за видовете музикален слух. Познаването на видовете музикален слух и техните теоретични определения може да подпомогне преценката на преподавателя за

разпределяне на ролите в тях (солистични, поддържащи, дублиращи); **индивидуална посещаемост на децата в групата** – ориентира разпределението на ролите в мюзикъла така, че да предпази от размяна на роли в по-късен етап (различен фактор от средната месечна посещаемост, която отразява посещаемост на цялата група); **индивидуална издръжливост и поведение на сцена** – фактори при разпределяне на роли, които се различават от издръжливост по време на обучителни ситуации. Разликата е изяснена в дисертационния труд; **мотивация и желания на децата** – не са водещ фактор при разпределяне на роли в мюзикъла за детска градина, но обикновено си проличават още при първото прослушване на произведението. При някои деца се констатира занижена мотивация за изпълнение на собствена роля. Индивидуалната мотивация за работа при децата е повече продукт на личната мотивация на учителя, която той им показва по време на репетициите. Общата практика показва, че при 5–6-годишните деца мотивацията е свързана с одобрение от учители, родители, други деца. Друго средство за повишаване на мотивация за работа с деца в ПГ е предметната награда, но добавяме, че тя не бива да бъде основен стимул за развитие на децата.

Желанията на децата да получат определени роли са част от тяхната лична мотивация за работа. Тези желания винаги са свързани с характеристиката на героите. Наблюденията на предучилищните педагози показват, че положителните образи са предпочитани и често възниква конфликт при разпределение; **желания на родителите** – деликатен фактор при разпределяне на ролите. Съобразяването с него може да се избегне чрез прилагане на принцип „по равно“ – участие в масови сцени, изпълнение на звукови ефекти с детски музикални инструменти, „артистична“ смяна на декори, когато детето не участва с главна роля.

2.1.5. Информирано съгласие и родителска среща

В личната ми практика като предучилищен и музикален педагог установявам, че за всяко присъствие на децата на мероприятия и дейности, които не са включени в организацията на учебния ден се изисква писмено съгласие от родителите (дори в случаите, в които е изразено устно). Поради тази причина предоставям за подпис информирано съгласие за участие на децата в мюзикъл.

Информираното съгласие се изготвя в различни формати – Word, Excell, Powerpoint, ръчно изписване. Използва се обща бланка, която се подписва сутрин от родител.

Освен информираното съгласие за ангажимент в детски мюзикъл, учителят може да организира друга практика – родителска среща на тема „участие на децата в мюзикъл“. На родителската среща се съобщават часовите диапазони за провеждане на репетиции и нежелателни обстоятелства по време на изявата. За да се избегнат въпроси, които са свързани със снимков материал се споделя, че за постановката е осигурен видеооператор.

2.2. Същински етап

Насоките за осъществяване на тази фаза от репетициите се отнасят до педагогическите дейности, които преподавателят осъществява, навлизайки в детайли от работата с децата и до всички решения, свързани с репетициите и тяхната специфика на всички видове репетиции.

2.2.1. Мизансцен

Терминът „Мизансцен“ се свързва с разположение на актьори на сцената в различни моменти от представлението. Мизансценът дава уникална характеристика на всяко произведение и носи белези на режисьорски похвати.

Мизансценът на мюзикъла за детска градина запазва включва разположение на декори и актьори, но по начин, който е отражение на емоционалния свят на детето чрез характерни за децата в ПГ движения и танци, както и комбинации от тях. Мизансценът на детския мюзикъл включва и представянето на времеви и пространствени елементи поради липсата на технически сътрудници при сценичното му осъществяване.

При мизансцена на мюзикъл за детска градина са налични всички негови компоненти – говорни, двигателни, музикални, шум, цвят, светлина.

В работата с детски мюзикъл се очертават два проблема, които засягат връзки между отделните сцени в мюзикъла. При използване на сценарий от авторската музикална приказка е необходимо добавяне на текст и музика или песен между отделните сценични действия. Другият проблем е свързан с хаос в сценичното поведение на децата, когато полето на действие е твърде голямо. За да се избегне тази проява на некоординираност може да се маркират местоположенията на деца и предмети по сцената (с различни цветове и знаци).

Децата с по-развити музикални способности и впечатляващи актьорски наклонности могат да ги превърнат в умения и да ги реализират като постижения. Въпреки тази приятна ситуация не е желатено допускане на импровизация в мизансцена. Проблемите, свързани с движение по сцената в различни детски мюзикъли произлизат не от излишни, неправилни, ненавременни движения, а от липса на контрол върху сценичното пространство.

Неудачните режисьорски решения в мизансцена се открояват по време на премиерата, а не по време на репетициите.

2.2.1.1. Влизане и излизане от авансцена

Авансцената е видимата за публиката предна част от сцената. При музикално-сценични постановки в детска градина, нейното разделяне на „сектори“ е от съществено значение. Съществува установен модел на разполагане на участващите деца в секторите на авансцената, който се прилага в детския мюзикъл и в други музикално-сценични постановки.

За „чистота“ на видеозаписа е необходимо припомняне на нежеланите прояви по време на постановката. При особена нужда от съдействие може да се възложат отговорности на помощник-възпитател от съответната група, който познава всички

деца, техните реакции, склонности, обичайно поведение.

Съдействието на родители в тази ситуация не се препоръчва поради вероятност от разсейване.

2.2.1.2. Размяна на микрофони, коронки, разместване на предмети

Използването на микрофони за детския мюзикъл изисква компетентно становище на педагога, което зависи от следните фактори: време за репетиции по микрофонна техника, възможност за въпрепятстване на движения и танци, финансов фактор. Интензивното и постоянно движение по сцената налага употреба на безжични, динамични микрофони.

При наличие на динамичен сюжет с много танцувални епизоди употребата на микрофони не е удачна.

За детския мюзикъл в ПГ са достатъчни не повече от 4–5 микрофона на сцената. Случва се ситуация на предаване на микрофон от един участник на друг. В практиката се наблюдават изключения от традиционното подаване на микрофон „зад дете“.

По подобен начин (както микрофоните) се разменят и коронките за глави, които се използват в мюзикъл за детска градина. При случаи, в които движенията по сцената възпрепятстват достигане до коронките предизвикателството може да се превърне в ефект чрез „показно“ раздаване на коронки от дете. Картонените коронки за глава не са характерна част от реквизита, който обичайно се използва в мюзикъл, но са неотменна част от сценичните изяви в детската градина. Тяхното използване се налага поради ограничената възможност за закупуване на достатъчно реалистични костюми за ролите и поради перспективата за участие на децата в изработване на коронките. В моята практика възлагам още една функция на сценичния декор – той служи като „държач“ за коронките.

Атрактивните режисьорски подходи в детския мюзикъл се отнасят и до разместване на предмети по сцената по време на представление, за да се осигури нова фактологическа, пространствена, времева обстановка – промяна на пейзаж, поява на нов герой, начало на следваща сцена.

Необходимостта от „изиграване“ на оперативни действия пред очите на зрителите го доближава до театрална постановка и същевременно го диференцира от нея поради начина и средствата за тяхното извършване. Тази оперативна самостоятелност на децата превръща разместването на реквизит „в движение“ в едно от най-големите достойнства на мюзикъла за детска градина.

2.2.1.3. Смяна на цял сценичен декор и костюми по време на представление

Освен подмяна на целия сценичен декор по време на представление при детския мюзикъл възниква необходимост и от пълна или частична смяна на костюми. Добри резултати дават следните похвати: „Жива стена“, „Люлеещ се плащ“, Ефект „Глашатай“ (именуван от мен) – използва се при частична подмяна на декори.

2.2.2. Работа с текст „в движение”

Разгръщайки условно обособената първа част от сценария, педагогът запознава децата с присъстващите жанрови компоненти – моменти със солови изпълнения, диалогична реч, песни и характерни части от музикалното оформление. Могат да се поставят основи на правилна интонация, макар че на този етап от работата над детски мюзикъл все още не се обръща внимание на техника на говора. Особенности на жестове, гримаси, изражения и говорни ефекти се „изчистват” постепенно, тъй като претърпяват промени по пътя на установяване на най-подходящите решения.

Подходът за усвояване на реплики съответства на имитационния подход, който се прилага при заучаване на текстове по БЕЛ в ПГ. Седяща позиция на учителя с „подаване” на реплики се определя като нецелесъобразна, защото създава у децата навик за гледане в една и съща посока и слухово очакване за първа сричка от следваща дума.

След като са „обхванали” текста на цялата условно обособена първа част от сценария на детския мюзикъл, се започва работа над основния проблем, който се наблюдава вследствие на комбинирането на текст и актьорска игра – появата на излишни движения. Въз основа на причината, която ги провокира, излишните движения могат да се разделят в три категории: движения, които са на тикова основа; движения, които са останали от бебешка възраст; движения, възникнали в резултат от сценична изява – общоприетата теория, че тези прояви са провокирани от неудобство по време на сценична изява, от факта, че детето е наблюдавано и анализирано, не се доказват в моята практика. Личната ми хипотеза за появата на тази категория излишни движения ги специфицира като резултат от дълготрайна концентрация и интензивност на работния процес. Тази категория излишни движения възниква при върховно желание за удовлетворение на учителя и публиката в моменти на повишена концентрация и представлява рефлекс на тялото, който го освобождава от напрежението. Те се коригират успешно и изцяло чрез системни похвали и увеличаване на участия в сценични изяви, състезания, конкурси. „Изчистването” на всички видове излишни движения в условията на сценична игра се основава не на премахването им, а на тяхната замяна.

Друг често срещан проблем, който се появява на този етап от работа по мюзикъл за детска градина е трудното произнасяне на определени думи (сложни думи – образувани от две други или дълги думи с членувани форми). По-бърз начин за елиминиране на проблем с изговор е замяна на тези думи със синоними или въвеждане на заповедна форма в изказа.

2.2.3. Работа с текст „на маса”

Този подетап следва непосредствено репетициите с текст в движение, но би могъл да се развива и паралелно с него. Мизансценът не е включен в работата, затова децата са в седяща позиция.

Редакцията на използваните текстове се съобразява с нуждата от по-често поемане на въздух, но това не е достатъчно, за да се преодолее „повърхностното

дишане“. Неговата естествена поява възпрепятства правилната интонация при изговор на текст. За да се трансформира дишането в нискоробрено/коремно-диафрагмено (необходимо и при пеенето) са необходими индивидуални упражнения. Поради възрастта на децата три упражнения водят до положителни резултати.

Правилният изговор се усвоява на принципа на развиване на четивни умения (изговарят се „отворени срички“ ударено, огледално, тихо, силно, с дублиране – по 2). Преминва се от по-малка към по-голяма речева единица (сричка, дума, изречение, текст). Детайлите в този процес изискват много време, но то не е достатъчно, за да се изработи текстът на всички деца. Поради тази причина се предлага друг алтернативен начин на оптимизиране на процеса – разделяне на децата в малки групи от по 3–4 деца със сходни говорни умения.

Последният компонент от техника на говора – постановка на гласа се отнася до интонацията при изговор (различна от постановка на гласа при пеене).

2.2.4. Работа с песни „на маса“

Подетапите от работа с песни се осъществяват в обратен ред спрямо работата с текст. В седнало положение се „изчиства“ детайли в произношението на текст на песни, премахват се забързване, забавяне, „насечено пеене“, упражнява се „верижно дишане“, обособява се двуглас (многоглас) и се работи за наслагване на отделните мелодични линии. Въпреки седящото им положение при работа върху този подетап, клавиърът е включен в репетициите.

Съществуват добри практики за преодоляване на забързване и забавяне при пеене; „Насечено пеене“; проблеми при верижно дишане.

Най-трудната задача за изпълнение при работата с песни в мюзикъл за 5–6-годишни деца е осъществяване на многоглас. Ако в професионална вокална формация различните гласове се „разчитат“ заедно, то децата в детската градина нямат професионална музикална насоченост и усвояват първо гласа, който не съдържа мелодия (т.нар. „втори“ глас или „алт“, ако се използва терминология на хорова партитура). Необходимо уточнение е, че такъв принцип на работа се използва ако песента не е полифонична. Наблюденията ми показват, че поддържане на двуглас за повече от минута е сложна задача за децата. Поради тази причина е необходимо редуването му със солово пеене или хоров едноглас.

Педагогът трябва да реагира на широк кръг от ситуации. Често се среща текст, разпределен върху по-раздробени тонови трайности.

2.2.5. Работа с песни „в движение“

Най-важните задачи при пеене с мизансцен са уточняване на темпа и динамики, използване на звукови ефекти при пеене, изграждане на умение за правилно позициониране на погледа въпреки движенията.

При въвеждане на актьорска игра заедно с пеене децата забавят темпа и заменят динамиките с по-тихи. Тази неосъзната реакция налага установяване на по-бавни темпа, отколкото са били в предходния подетап на работа. Изисква се повишено

внимание към моментите, които са връзка между епизодите. Често в тях се образуват минимални прекъсвания на пеене и сценично действие, които се премахват чрез тактуване и жестикулиране от учителя.

Звуковите ефекти в песни от мюзикъл са повече, отколкото в другите музикално-сценични жанрове. В детската градина те се ограничават до тропване, пляскане, кръскане, подсвирване, ако е възможно. Прилагането им често предизвиква закъснение на следващ метричен момент при пеене.

Правилното позициониране на погледа е една от най-сложните задачи за децата по време на пеене в условия на мизансцен.

Могат да се въведат различни знакови индикации, които частично заместват диригентската функция (поради заетостта на педагога с клавира).

2.3. Финален етап

Той се реализира чрез няколко подетапи, които не са свързани с техническа работа по пеене и актьорска игра, но репетициите на ниво „Финален етап“ са в пряка зависимост от успешното реализиране на предишните. Последната въведена фаза обхваща генерални репетиции и записа им, включване на детски музикални инструменти, видове поклони, излизане от сцената и изготвяне на програми и афиши.

2.3.1. Включване на свирещи деца в мюзикъл за детска градина и видове репетиции с тях

Описанието и употребата на популярните детски музикални инструменти в детската градина са представени в методическото ръководство на Йордан Колев „Творческо музикално развитие на децата от предучилищна и начална училищна възраст“.

Съществуват 10 различни начина за изявата на ДМИ в мюзикъла за детска градина: солистични и ансамблови изпълнения от еднакви инструменти; ансамблово свирене в комбинация от различни ДМИ; включване в акомпанимента на песните (всички видове съпровод освен „по партитура“); присъствие в музикалното оформление; като шумови и звукови ефекти (звукоизобразителни моменти); при смяна на декор и костюми; като част от реквизита.

Тези начини за изява на ДМИ разграничават двете функции на инструментите в детския мюзикъл – звучаща и декоративна.

Спрямо необходимостите в процеса на включване на инструментите в мюзикъл за детска градина се налага диференциране на видовете репетиции с тях: със или без съпътстващо музикално оформление (синтезатор); със или без мизансцен; индивидуални или групови.

При изпълнение на многоглас с ДМИ, в който е включен мелодичен музикален инструмент е препоръчително останалите ДМИ да бъдат без определена височина на звука или да получат функция на поддържащи хармонията инструменти. По този начин се осигурява превенция срещу разминаване на метричните времена при ансамблово свирене.

Употребата на ДМИ предизвиква моменти на емоционално аплодиране,

допринася за най-много положителни отзиви и осигурява ефектен снимков материал. Свиренето на ДМИ и целият мюзикъл оставят трайни следи върху творческото музикално развитие на децата нерядко са първа стъпка към тяхното професионално ориентиране.

2.3.2. Генерални репетиции

Определението за генерална репетиция в мюзикъла за детска градина е идентично с това при другите музикално-сценични произведения – последна репетиция преди премиера, в която постановката се изпълнява нацяло. За разлика от мюзикъла на голямата сцена в детската градина е нужно провеждането на 5–6 генерални репетиции. Тази практика се налага поради непредвидените обстоятелства, свързани с отсъствие на деца, кратки времеви възможности за използване на салон, възрастови особености на децата. Нуждата от 5–6 генерални репетиции поставя първата от тях в период, не по-късен от десет дни преди представлението. За нея се използват костюми, декори и всички ДМИ. Генералните репетиции се разделят „по двойки“ като всяка първа се състои в цялостно изпълнение на мюзикъла, а всяка втора генерална репетиция се използва за корекционни дейности. Тяхното разделяне „по двойки“ се прилага поради две причини: поради несигурност за произхода на грешките („случайни“ грешки или „неизработени“ елементи) и запазване на емоционалното състояние на децата – всяка първа генерална репетиция показва обективното състояние на постановката, а проблемните елементи се „изработват“ във всяка втора, без това да изглежда като последица от представянето им на първата репетиция.

За да се пресъздаде частично усещането за пеене и сценична игра пред публика, на първата генерална репетиция може да се покани зрител – преподавател от друга група или административно лице от детската градина, но не и учител на групата.

На генералните репетиции синтезаторът се поставя така, както ще бъде разположен на премиерата.

2.3.3. Позитиви и негативи при запис на генерални репетиции

Частичното или цялостно записване на генерални репетиции (аудио- или видеозапис) е материал за компетентно педагогическо становище, което обобщава позитиви и негативи в резултат на гледане или слушане на записа от децата.

Визуализирането на грешките значително съкращава пътя към тяхното отстраняване. Гледането и слушането на собствено изпълнение възпитават професионализъм и критичност и предоставят възможност за осъзнато самокоригиране. Интересни или комични части от записите на генерални репетиции се добавят във видеозаписа от премиерата. Спонтанността на подобни кадри създава прекрасни спомени за семействата, допуска родителите до работния процес.

Притесненията при записване на генерални репетиции най-често са свързани с недостатъчно време за корекции и опасения на преподавателите, че такива промени в последния момент могат да изглеждат като „пришיתי към

действието”. Наличието на запис често се възприема като последен етап от работата, който може да предизвика спад в концентрацията на децата, а това да се отрази неблагоприятно върху премиерата на музикъла.

Препоръчително е записът на генерална репетиция да се реализира от друго лице, а не от преподавателя, който работи с децата по музикъла.

2.3.4. Поклон и излизане от сцената

Общият поклон изисква педагогически подход, при който разположението на децата по време на финалната песен се съобразява с предстоящия поклон.

Общият поклон е елемент с двойна функция – осигурява възможност за голямо количество снимков материал и представя участниците за последен път в техните сценични роли. Възниква необходимост от продължително задържане на децата в определена позиция, но без да се отнема ефекта на движенията при поклон. Общият поклон се осъществява в три фази и се направлява от учителя–пианист.

В музикъла за детска градина се избягва втори общ поклон поради достигане праг на издръжливост при децата.

Поради нестихващите аплодисменти след общия поклон се осъществяват индивидуални поклони.

Индивидуалните поклони се осъществяват по групи от 3–4 деца, които се покланят с ДМИ, които използват и с характерен за сценичния им персонаж реквизит.

Излизането от сцената се осъществява по групи в предварително регламентиран ред. При използване на зала извън ДГ и при условия на оттегляне на деца зад сцената е необходимо осигуряване на технически сътрудник, който да ги поеме.

2.4. Програми и афиши

Програмите и афишите на музикъла за детска градина имат три функции: информационна – съдържат роли и имена на децата, които изпълняват ролите; доказателствена – утвърждават усилията, които са положени от преподавателя и от децата за цялостния вид на постановката; декоративна – осигуряват спомен от постановката (заедно с видеозаписа). Подходящи са програми, изписани на Word във формат A4 Landscape заради нуждата от прегъване по средата. Лицевата страна съдържа базова информация за постановката в ред – от по-голяма към по-малка административна единица. Подходящи са два цветови варианта: черно-бял върху бял лист и черно-бял върху цветен лист в по-светли нюанси. Достатъчни са равен брой програми в 4–5 цвята. Плакатите на музикъла се изготвят в по-голям формат и информацията в тях дублира тази – от лицевата страница на програмите.

ТРЕТА ГЛАВА

ДЕТСКИ МУЗИКАЛНИ ИНСТРУМЕНТИ, КОСТЮМИ И ДЕКОРИ В МЮЗИКЪЛ ЗА ДЕТСКА ГРАДИНА – СПЕЦИФИЧНА ФУНКЦИЯ

3.1. Музикално-слуховите представи и творческото развитие при децата в подготвителни групи

Натрупаните музикално-слухови представи създават предпоставка за възприемане на по-богат, по-пълнен художествен образ. Разглеждането на развитието им във връзка с употребата на ДМИ реализира контекст на настоящата подглава, който е обект на музикалната психология. развитието на музикално-слуховите способности се експонира в дисертационния труд като необходима основа, която да подпомогне успешната работа с мюзикъл за детска градина и да реализира творческо развитие при децата в ПГ.

Използването на ДМИ като елемент в мюзикъла за детската градина разширява художествено-творческата амплитуда на децата чрез различни музикално-сценични етюди, които съпътстват репетициите. Те наподобяват театралния етюд, който представлява импровизация на сценично поведение по зададен сюжет. По същия начин се осъществява и музикално-сценичният етюд. Използват се части от сценария, които са репетирани с мизансцен. Към сценичното действие се добавят ДМИ, които се избират от педагога и се дават общи насоки за тяхната употреба в условията на мизансцен. Личните ми наблюдения на деца от ПГ показват, че при изпълнение на задачите най-добре се справят деца с по-голяма музикална дарба.

3.1.1. Класификация на българските народни музикални играчки и възможности за включване в мюзикъл за детска градина

В световната музикално-педагогическа практика са познати системите за музикално възпитание на деца в ДГ, създадени от Карл Орф и Наталия Веллугина, при които ДМИ се използват за формиране и развитие на музикални способности.

Принос в категоризиране на български национални музикални играчки и инструменти е резултат от творческите търсения на И. Качулев, М. Тодоров, В. Атанасов, Д. Палиев и др. Научният им принос към изучаване и съхранение на народната инструментална традиция е систематизиран в монографията на Емилия Николова „*Методика на музикалното обучение за предучилищна възраст*”.

Представените **ударни звукови играчки и ДМИ** са атрактивни за децата поради материалите, от които се изработват и с характерното си звучене. Проучването на мюзикъли, поставени в детски градини у нас показва, че българските народни музикални играчки не се използват в музикално-сценични произведения. Липсата на тяхната популярност на детската сцена става повод за търсене на тяхното приложение в мюзикъл за детска градина.

Клепалата са представени като **ДМИ с неопределена височина на тона**. Клепалата могат да се въведат в мюзикъл за детска градина като сигнален инструмент и при поява на определен герой, подобно на гонга, който оповестява поява на герои

при източни сюжети. С тази функция могат да се използват ковани и лети метални звънци, определени като **ударни инструменти с определена височина на тона**. **Духовите български народни звукови играчки** могат да се въведат в пасторални сцени на мюзикъла за детска градина, но в комбинация с популярните ДМИ. Поради неусложненото звукоизвличане **струнните народни звукови играчки** са подходящи за употреба от повече деца в сцени с фолклорен характер.

3.1.2. Класификация на ДМИ в методическата литература. Приложение на традиционни ДМИ в мюзикъл за детска градина

В практиката си учителят по музика в детска градина използва популярни детски музикални инструменти. Познати са озвучени и неозвучени ДМИ. Озвучените се разделят на четири групи: с определена височина на тоновете, с нефиксирана височина на тоновете, с настройка на един или няколко тона, с фиксирани мелодии. Най-често употребявани в българските детски градини са барабанче, дайре, маракаси, чинели, триангели, дървено конче, диатоничен металофон, най-често в лидийски лад.

Неозвучените музикални играчки са бутафорни, изобразяват музикални инструменти и са предназначени да запознаят децата с външен вид на инструментите.

Озвучените ДМИ се разделят на четири групи в зависимост от тяхното звучене: инструменти с нефиксирана височина на тона, играчки, настроени на един или няколко тона, играчки с фиксирани мелодии, музикални инструменти с определена височина на тоновете, български народни инструменти (ударни, струнни, духови).

Музикалните играчки и инструменти в музикално-педагогическата литература се класифицират и по друг начин – в групи според начина на звукоизвличане (струнни – цитра, китара, балалайка, гъдулка; духови – флейта, триола, устна хармоника; ударно-клавишни – пианино, роял; ударни – барабан, триангел, металофон). Съществуват различни класификации на ДМИ, в зависимост от различни фактори. При работа с детски мюзикъл не се налага съобразяване с тази популярна класификация тъй като не е необходимо сформирани на оркестър от ДМИ.

Различна категоризация е разделянето на ДМИ на български и чужди. Българските са по-рано изброените народни музикални инструменти, а като чуждестранни се определят детски чинели, дървено конче, барабанче, тарамбука, маракаси, триангел, металофон, електронен орган, пианино, роял, стъклени (порцеланови) чаши.

Различните класификации на ДМИ в българската литература са в помощ на музикалните педагози при запознаване на децата от ПГ с външен вид и звукоизвличане на инструментите, но липсва методика на приложението им в музикално-сценични жанрове, която уточнява специфичната употребата на инструментите в сценично действие.

3.1.3. Причини за употреба на нетрадиционни ДМИ в мюзикъл за детска градина

Вероятно липсата на изграден методически модел за употреба на популярните ДМИ в различни жанрове се дължи на факта, че техническите им възможности не

позволяват интерпретация на всяка мелодия поради отсъствието на полутонове в тях.

В традиционния музикален инструментариум на детските градини отсъстват и темброви прилики със стандартните музикални инструменти от различни групи – струнни, дървени и медни духови. По тази причина традиционните детски музикални инструменти трудно могат да подпомогнат пресъздаването на музикален образ, поставен в сюжетно развитие. Възниква необходимост от по-специфични и атрактивни тембри, които заедно с компонентите на мизансцена благоприятстват естетическото възприемане и реакция на публиката.

Тези наблюдения насочват професионалния рефлекс на педагога към търсене на разнообразие в сценичната практика на детската градина и използване на детски музикални инструменти, които не са популярни в България. Поради тези съображения въвеждам условно термина нетрадиционни. Тези нетрадиционни музикални инструменти обособяват две групи – *европейски и далекоизточни*. От своя страна, европейските нетрадиционни детски музикални инструменти се разделят на две подгрупи – духови (триола, флейта пан, блокфлейта, тръстикова флейта – дизи) и ударни (двуреден хроматичен металофон), а далекоизточните – наподобяват само духови инструменти (суона, мини саксофон, баву, флейта хулуси). Нетрадиционните музикални инструменти не са категоризирани в педагогическата литература като детски, но можем да ги наричаме нетрадиционни детски музикални инструменти, защото в детската градина не се налага използването на технически и звукови възможности в пълен обем.

3.1.3.1. Европейски нетрадиционни детски музикални инструменти – видове и специфика

Както бе посочено в текста по-горе, *европейските* нетрадиционни детски музикални инструменти могат да се определят като духови и ударни. **Триолата** е представител на обособената духовна група. Тя е пластмасов музикален инструмент, започнал разпространението си от Западна Германия. **Панфлейтата** е дървен духов музикален инструмент, който битува в традиционната музикална практика, но разновидността му за деца е от пластмаса. **Блокфлейтата** принадлежи към традиционните и популярни дървени музикални инструменти, но се разглежда и в категория нетрадиционни поради липсата ѝ в музикално-сценичните постановки на българските детски градини. Детските образци са изработени от пластмаса или сплав от дърво и пластмаса. Флейтата **дизи** е духов инструмент, който е популярен и в европейския, и в източноазиатския свят. Географската му употреба влияе върху някои технически детайли – европейската флейта не притежава трептяща мембрана върху резонаторната дупка. **Двуредният хроматичен металофон** е ударен инструмент с добър резонанс и хроматичен звукоред поради наличието на полутонове. При него пластинките са разположени върху по-дебела и по-добре изолираща стабилна дървена основа за разлика от тази при традиционните диатонични металофони.

3.1.3.2. Далечноизточни нетрадиционни детски музикални инструменти – видове и специфика

В предложената категоризация на детски музикални инструменти към групата

на нетрадиционните принадлежат и тези от *далечния Изток*. В тази група инструменти доминират духовите. Тръстикова флейта – *дйзи* отново присъства в нея. *Судната* е китайски народен музикален инструмент с дървен корпус и метално уширение. Пластмасовите стройки са по-подходящи при работата с деца поради отсъствието на специални грижи по съхранение и подготовка за първоначална употреба (допълнително изтъняване или накисване във вода или алкохол). Сред китайските дървени музикални инструменти присъства и *баву̀*, който притежава тембър, подобен на английски рог. Децата с лекота дублират отделни тонове от мелодията без необходимост от комбинации при запусване на дупките или поддържат бурдонно звучене, за което не се изисква голямо количество въздух. *Хулуси* е вид китайски духов инструмент с подобен на *баву̀* звук. Важна част при звукообразуването и при него е свободно трептящата пластинка, прикрепена към наустника. Екзотичното в него е, че в малка продълговата тиква се поставя вертикалният наустник. С тази самобитна китайска флейта става възможно успешното наподобяване на пориви на вятър, а с това и заместването на т.нар. „машина за вятър“, липсваща от години в музикалния инструментариум на детската градина. **Мини саксофонът** представлява дървен духов инструмент с платък. Липсата на детски музикален инструмент с подобен тембър осигурява мястото му в музикално-сценични постановки.

3.1.3.3. Нетрадиционните детски музикални инструменти в мюзикъла за детска градина

Експерименталните ми педагогически изследвания показват, че употребата на нетрадиционни детски музикални инструменти в детската градина има многопосочен педагогически ефект – познавателен (обогатяват знанията), възпитателен (развиват умения за работа в колектив), комуникативен (създават връзка педагог – дете – родител), терапевтичен (влияят върху физическото и емоционалното здраве на децата). Иновативните решения за избора и приложението на нетрадиционните детски музикални инструменти не елиминират и не се противопоставят на стандарта за работа в ситуациите по музика в детската градина, регламентирани в съответните наредби (*Наредба № 5 от 03.06.2016 г., приложение № 5 към чл. 28, ал. 2, т. 5, ОН „Музика“*).

Специфичната употреба на нетрадиционните инструменти в детската градина илюстрирам чрез работата ми с **няколко детски мюзикъла** – *„Лудориите на козлето Боц“* (по текст на едноименната аудиоприказка на Кирил Василев, музика – Кирил Цибулка и Стефан Рибаров, текст на песните – Лозан Такев), *„Изчезналата мартеничка“* (текст – Чавдар Аладжов, текст на песните – Петър Волгин, музика – Петър Ступел), авторски мюзикъл *„Гошо в първи клас – приказка за училището, усмивките и още нещо“* (2020); музикални приказки, музикални драматизации, театрализирано представяне на учебен материал под формата на авторски сценарии по образователните направления в детската градина.

3.1.3.4. Нетрадиционните детски музикални инструменти – препоръки за работа в детска градина

Нетрадиционните детски музикални инструменти притежават големи

предимства в художествената изразност пред традиционните такива, но тяхното въвеждане не е лишено от проблемни ситуации. Първата от тях е свързана с инструменталното обучение на децата, които трябва да се научат да свирят на тях. Могат да се използват съществуващи клипове в *youtube* с демонстрации на свирене на тези инструменти от музиканти. Към това може да се въведе и споменатата вече консултация с вещи инструментални педагози. Втората проблемна ситуация е свързана с тяхната покупка, доставка и поддръжка. Намирането на нетрадиционни музикални инструменти в търговската мрежа може да стане чрез български музикални магазини, сайтове за употребявани артикули и международни търговски платформи. При липса на нови образци на някои от инструментите могат да се използват стари и употребявани, но след наложителна дезинфекция и реновация от учителя.

Поради възрастовите особености на 5–6-годишните деца и по-трудното звукоизвличане при някои от модификациите на нетрадиционните детски музикални инструменти не е препоръчително използване на следните образци в детската градина: поръчкова панфлейта от бамбук или тръстика, с тонов обем – квиндесима (трудна поддръжка и съхранение); судо̀на с „машинки” (механизми, подобни на тези на кларинета, пораждащи сложно тонообразуване и звукоизвличане); мини саксофон с пластмасов платък вместо тръстиков (пробивна и писклива звучност); метални хул̀уси с пластмасови тръби (агресивна звучност при резониране в металната кухня).

3.1.4. Условия за съхранение на ДМИ по време на репетиции на мюзикъл за детска градина

Интензивността на движения по сцената и възрастта на децата в ПГ създават предпоставка за инциденти. Поради тази причина всяко изваждане на музикален инструмент от кутията му се съобразява с местоположението на деца, декори и реквизит като се извършват определени действия преди, след и по време на употребата му.

Необходимо е децата да се научат да изваждат инструментите без помощ на учителя, за да се възпитава у тях чувство за отговорност и уважение към инструмента. Интензивността на сценичното действие не позволява наличие на постаменти за музикалните инструменти. Детските музикални инструменти се разполагат зад участниците независимо от техните роли, защото не се използват през цялото време. Това разположение на инструментите се обуславя от два фактора – необходимостта от превенция срещу настъпване от децата по време на сценична игра и запазване на ефекта от появата им, ако публиката не ги вижда през цялото време. В моята практика с музикално-сценични произведения, в които се използват ДМИ, местата за тях се отбелязват с цветен изолирбанд върху пода – за толкова репетиции, колкото са необходими за „автоматизиране“ на процеса по поставяне и вземане на инструментите.

Поставянето на ДМИ след употреба на определените за тях места изисква приклякване или навеждане на тялото напред. Тези технически движения невинаги са подходящи в съответния момент от сценичното действие. При усложнен мизансцен и невъзможност за самостоятелно поставяне на инструменти на земята се практикува

„триумфално” прибиране на инструментите като част от сценичното действие – дете с кошничка (или повече деца) ги събира с показно полагане на инструмента в нея.

Често един и същи участник свири на повече инструменти. Тяхната смяната се извършва от друго дете, винаги зад актьорите.

Препоръчителна е дезинфекцията преди и след употреба на ДМИ, при които звукоизвличането се получава чрез директен контакт с уста. Инструментите, при които се използват само ръце могат да се почистват периодично с участието на децата.

Съхранението на музикалните инструменти извън времето за репетиции се извършва от музикалния педагог. Осигуряват се калъфи или кутии, включително и за ударните дрънкови музикални инструменти.

3.1.5. Снабдяване с ДМИ, които се използват в мюзикъл за детска градина

Въвеждането на ДМИ в мюзикъл за детска градина изисква повече бройки от всички видове инструменти и затова снабдяването с тях може да стане поетапно. Закупуването на ДМИ е планирано или спонтанно. Снабдяването с ДМИ се осъществява чрез магазини с физически адрес и онлайн магазини.

3.2. Костюмите в мюзикъл за детска градина – важен елемент от сценичната му реализация

В повечето български детски градини костюмите се осигуряват обикновено в последния момент преди премиерите и с тях се провежда само една репетиция. Причината е характерен дефицит на сценично облекло в повечето български детски градини. В тях обикновено преобладават национални носии и костюми, които изобразяват животни.

Липсата на костюми често води до подценяване на актьорската игра на участниците и понижаване на самочувствието им, а също и върху цялостното им сценично поведение. Недостатъчният брой костюми е повод за критика и към учителя по музика.

Мюзикълът за детска градина като жанр изисква атрактивни костюми, които се определят от спецификата на сюжетите. Най-доброто решение е личната ангажираност на музикалния ръководител при подбора на сценично облекло.

3.2.1. Костюмите – свързващ елемент между епоха и стил чрез сценичната роля

Мюзикълът за детска градина изисква употреба на атрактивни костюми за всички участници и разнообразен реквизит с богатство от цветове, нюанси, тъкани и форми. Музикално-сценичните произведения изискват съчетание на костюмите с подходящ реквизит, отговарящ на белезите от епохата.

Историята на сценичния костюм е свързана с различни цивилизации и етапи в развитието на човечеството.

За сценично облекло за 5–6-годишни деца се използват леки и еластични материали, удобни за скачане, танцуване, бягане, клякане, протягане. Те трябва да са приспособени за бързо обличане и събличане поради две ситуации: непредвидени чести физически нужди на децата и необходимост от смяна на костюми чрез различни

способи на сцената поради липса на технически сътрудници в детската градина.

Важен аксесоар на костюма в мюзикъла за детска градина са шапките. Те, заедно с обувките, също носят белези на стил и епоха.

3.2.2. Снабдяване с костюми, които се използват в мюзикъл за детска градина

Осигуряването на сценично облекло може да се осъществи по три начина – ушиване, изработване от други материали, закупуване и комбинация от тях.

3.3. Специфика на декорите в мюзикъл за детска градина

Отсъствието на технически сътрудници налага съобразяване на използваните декори в мюзикъл за детска градина с физическите данни на децата в педучилищна възраст. Възниква необходимост от по-леки и не толкова обемни декори, различни от тези, които присъстват на театралната и оперната сцена. Декорите за мюзикъл в детска градина са с олекотената плътност и наличие на прикрепени елементи, които позволяват лесно придвижване по сцената.

Връзка между отделните сцени се създава чрез използване на герои от предишна сцена, които прикриват техническите действия на актьори от следващата сцена.

3.3.1. Видове декори в мюзикъл за детска градина

Декорите могат се разделят в две основни групи – *спрямо начина на тяхното осигуряване* и *спрямо времетраенето на сценичната им употреба*. Към първата група принадлежат *закупени и приспособени*, а към втората – *постоянни и временни* декори.

Сценичното пространство може да се рамкира чрез поставяне на саксии с цветя. Тази практика възниква в резултат от липсата на обособена сцена в повечето детски градини.

3.3.2. Снабдяване с декори и реквизит за мюзикъл в детска градина

Подобно на детските музикални инструменти и костюмите, декорите и реквизита също се осигуряват чрез няколко основни източника – лични предмети, магазини, книжарници, онлайн платформи.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

ПРЕДСТАВЯНЕТО НА МЮЗИКЪЛА „ИЗЧЕЗНАЛАТА МАРТЕНИЧКА“ – ОБЕКТ НА ПЕДАГОГИЧЕСКИ ЕКСПЕРИМЕНТ В ПРЕДУЧИЛИЩНИ ГРУПИ НА ДЕТСКАТА ГРАДИНА

УВОД

Във връзка с поставената работна хипотеза, посочена в увода на дисертационния труд е конструиран педагогически експеримент, проведен в ПГ на ДГ. Той е планиран и осъществен с всички атрибути на експериментално-научно изследване. Експериментът се развива в три фази с конкретен музикално-сценичен

образец – мюзикъл за детска градина „Изчезналата мартеничка“ (текст – Чавдар Аладжов, текст на песни – Петър Волгин, музика – Петър Ступел) и с необходимия диагностичен инструментариум. Специфичният подход в конкретния случай е свързан със съзнателно търсене от автора на експеримента припокриване на съдържанието на диагностиката по образователните направления със съдържанието на диагностиката на експерименталното изследване.

Методите на изследването частично се припокриват с педагогическите за обучителни ситуации в ДГ, тъй като възрастовият диапазон на изследваните деца изисква използване на познати подходи – беседа, наблюдение, анализ и синтез на резултати от диагностични процедури, изводи и заключения, работа в дигитална среда чрез софтуера на образователна платформа N Vision.

4.1. Организация на експеримента

Педагогическият експеримент се ситуира в ДГ 72 „Приказка без край“ – София с две групи деца: **експериментална група** – 24 деца от четвърта ПГ „Златна рибка“ и **контролна група** – 25 деца от четвърта ПГ „Малчугани“.

Диагностичният инструментариум включва следните елементи: педагогически наблюдения, карти с картинни изображения, анкета с родители, картинен тест.

ОРГАНИЗАЦИЯ НА ЕКСПЕРИМЕНТА	
ПЪРВА ФАЗА Определяне готовността на децата за участие в мюзикъла за детска градина	02.01. - 19.01.2018
1. Работа с мюзикъл „Изчезналата мартеничка“ - през целия период (за експериментална група)	
2. Работа с песни от мюзикъла „Изчезналата мартеничка“ - през целия период (за контролна група)	
3. Педагогическа оценка върху игра с карти - 19.01.2018 (за експериментална и за контролна група)	
ВТОРА ФАЗА Определяне мотивацията на децата за работа с мюзикъл и перспективи за бъдещи занимания с музика	22.01. - 09.02.2018
1. Работа с мюзикъл „Изчезналата мартеничка“ - през целия период (за експериментална група)	
2. Работа с песни от мюзикъла „Изчезналата мартеничка“ - през целия период (за контролна група)	
3. Педагогическа оценка върху анкета - 09.02.2018 (за експериментална и за контролна група)	
ТРЕТА ФАЗА Определяне развитието на музикални способности и на усвояването на учебното съдържание по музика	12.02. - 01.03.2018
1. Работа с мюзикъл „Изчезналата мартеничка“ - през целия период	
2. Работа с песни от мюзикъла „Изчезналата мартеничка“ - през целия период (за контролна група)	
3. Картинен тест върху тема от съдържанието по музика за III група в две ситуации - 27.02.2018 (за експериментална група)	
4. Картинен тест върху тема от съдържанието по музика за III група в две ситуации - 27.02.2018 (за контролна група)	
5. Картинен тест върху тема от съдържанието по музика за IV група в две ситуации - 28.02.2018 (за експериментална група)	
6. Картинен тест върху тема от съдържанието по музика за IV група в две ситуации - 28.02.2018 (за контролна група)	
7. Представяне на мюзикъла „Изчезналата мартеничка“ - 01.03.2018 (за експериментална група)	
8. Представяне на песни от мюзикъла „Изчезналата мартеничка“ - 01.03.2018 (за контролна група)	

4. 2. Фази на експеримента

4.2.1. Първа фаза на експеримента – съдържание и резултати

Първа фаза на експеримента започва паралелно с началото на работа по мюзикъла за детска градина „Изчезналата мартеничка“ и приключва с една обучителна ситуация, в която се провеждат беседа върху либретото на Чавдар Аладжов и диагностична процедура „игра с карти“. В нея се определя готовността на

децата за работа по мюзикъла, която е от съществено значение за успешното осъществяване на следващите две фази от експеримента.

Беседата се провежда по познатия на децата принцип на беседите по БЕЛ – с уводна, същинската и заключителна част. Установяват се познанията, свързани със сюжета, определя се поука и се стимулира изразяване на лично отношение към сюжетни събития от развързката. Готовността на децата за работа с мюзикъла се установява чрез карти с картинни изображения по четири патраметътра – внимание и разбиране на поставената задача, памет и музикална памет, емоционална активност към сюжетните събития, лична позиция и нейното отразяване.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА И КОНТРОЛНА ГРУПА - ТОЧКОВАНЕ СЛЕД ТЕСТА "ГОТОВНОСТ ЗА УЧАСТИЕ"											ЕГ	КГ	
ВЪПРОС 1	ВЪПРОС 2	ВЪПРОС 3	ВЪПРОС 4	ВЪПРОС 5	ВЪПРОС 6	ВЪПРОС 1	ВЪПРОС 2	ВЪПРОС 3	ВЪПРОС 4	ВЪПРОС 5	ВЪПРОС 6	ТОЧКИ	ТОЧКИ
ЕГ Дете 1	ЕГ Дете 1	ЕГ Дете 1	ЕГ Дете 1	ЕГ Дете 1	ЕГ Дете 1	КГ Дете 1	КГ Дете 1	КГ Дете 1	КГ Дете 1	КГ Дете 1	КГ Дете 1	Д.1-6 т.	Д.1-2 т.
ЕГ Дете 2	ЕГ Дете 2	ЕГ Дете 2	ЕГ Дете 2	ЕГ Дете 2	ЕГ Дете 2	КГ Дете 2	КГ Дете 2	КГ Дете 2	КГ Дете 2	КГ Дете 2	КГ Дете 2	Д.2-6 т.	Д.2-6 т.
ЕГ Дете 3	ЕГ Дете 3	ЕГ Дете 3	ЕГ Дете 3	ЕГ Дете 3	ЕГ Дете 3	КГ Дете 3	КГ Дете 3	КГ Дете 3	КГ Дете 3	КГ Дете 3	КГ Дете 3	Д.3-6 т.	Д.3-6 т.
ЕГ Дете 4	ЕГ Дете 4	ЕГ Дете 4	ЕГ Дете 4	ЕГ Дете 4	ЕГ Дете 4	КГ Дете 4	КГ Дете 4	КГ Дете 4	КГ Дете 4	КГ Дете 4	КГ Дете 4	Д.4-6 т.	Д.4-2 т.
ЕГ Дете 5	ЕГ Дете 5	ЕГ Дете 5	ЕГ Дете 5	ЕГ Дете 5	ЕГ Дете 5	КГ Дете 5	КГ Дете 5	КГ Дете 5	КГ Дете 5	КГ Дете 5	КГ Дете 5	Д.5-3 т.	Д.5-6 т.
ЕГ Дете 6	ЕГ Дете 6	ЕГ Дете 6	ЕГ Дете 6	ЕГ Дете 6	ЕГ Дете 6	КГ Дете 6	КГ Дете 6	КГ Дете 6	КГ Дете 6	КГ Дете 6	КГ Дете 6	Д.6-6 т.	Д.6-4 т.
ЕГ Дете 7	ЕГ Дете 7	ЕГ Дете 7	ЕГ Дете 7	ЕГ Дете 7	ЕГ Дете 7	КГ Дете 7	КГ Дете 7	КГ Дете 7	КГ Дете 7	КГ Дете 7	КГ Дете 7	Д.7-6 т.	Д.7-6 т.
ЕГ Дете 8	ЕГ Дете 8	ЕГ Дете 8	ЕГ Дете 8	ЕГ Дете 8	ЕГ Дете 8	КГ Дете 8	КГ Дете 8	КГ Дете 8	КГ Дете 8	КГ Дете 8	КГ Дете 8	Д.8-6 т.	Д.8-1 т.
ЕГ Дете 9	ЕГ Дете 9	ЕГ Дете 9	ЕГ Дете 9	ЕГ Дете 9	ЕГ Дете 9	КГ Дете 9	КГ Дете 9	КГ Дете 9	КГ Дете 9	КГ Дете 9	КГ Дете 9	Д.9-6 т.	Д.9-6 т.
ЕГ Дете 10	ЕГ Дете 10	ЕГ Дете 10	ЕГ Дете 10	ЕГ Дете 10	ЕГ Дете 10	КГ Дете 10	КГ Дете 10	КГ Дете 10	КГ Дете 10	КГ Дете 10	КГ Дете 10	Д.10-5 т.	Д.10-6 т.
ЕГ Дете 11	ЕГ Дете 11	ЕГ Дете 11	ЕГ Дете 11	ЕГ Дете 11	ЕГ Дете 11	КГ Дете 11	КГ Дете 11	КГ Дете 11	КГ Дете 11	КГ Дете 11	КГ Дете 11	Д.11-2 т.	Д.11-5 т.
ЕГ Дете 12	ЕГ Дете 12	ЕГ Дете 12	ЕГ Дете 12	ЕГ Дете 12	ЕГ Дете 12	КГ Дете 12	КГ Дете 12	КГ Дете 12	КГ Дете 12	КГ Дете 12	КГ Дете 12	Д.12-6 т.	Д.12-6 т.
ЕГ Дете 13	ЕГ Дете 13	ЕГ Дете 13	ЕГ Дете 13	ЕГ Дете 13	ЕГ Дете 13	КГ Дете 13	КГ Дете 13	КГ Дете 13	КГ Дете 13	КГ Дете 13	КГ Дете 13	Д.13-6 т.	Д.13-2 т.
ЕГ Дете 14	ЕГ Дете 14	ЕГ Дете 14	ЕГ Дете 14	ЕГ Дете 14	ЕГ Дете 14	КГ Дете 14	КГ Дете 14	КГ Дете 14	КГ Дете 14	КГ Дете 14	КГ Дете 14	Д.14-6 т.	Д.14-2 т.
ЕГ Дете 15	ЕГ Дете 15	ЕГ Дете 15	ЕГ Дете 15	ЕГ Дете 15	ЕГ Дете 15	КГ Дете 15	КГ Дете 15	КГ Дете 15	КГ Дете 15	КГ Дете 15	КГ Дете 15	Д.15-6 т.	Д.15-6 т.
ЕГ Дете 16	ЕГ Дете 16	ЕГ Дете 16	ЕГ Дете 16	ЕГ Дете 16	ЕГ Дете 16	КГ Дете 16	КГ Дете 16	КГ Дете 16	КГ Дете 16	КГ Дете 16	КГ Дете 16	Д.16-6 т.	Д.16-1 т.
ЕГ Дете 17	ЕГ Дете 17	ЕГ Дете 17	ЕГ Дете 17	ЕГ Дете 17	ЕГ Дете 17	КГ Дете 17	КГ Дете 17	КГ Дете 17	КГ Дете 17	КГ Дете 17	КГ Дете 17	Д.17-6 т.	Д.17-6 т.
ЕГ Дете 18	ЕГ Дете 18	ЕГ Дете 18	ЕГ Дете 18	ЕГ Дете 18	ЕГ Дете 18	КГ Дете 18	КГ Дете 18	КГ Дете 18	КГ Дете 18	КГ Дете 18	КГ Дете 18	Д.18-6 т.	Д.18-1 т.
ЕГ Дете 19	ЕГ Дете 19	ЕГ Дете 19	ЕГ Дете 19	ЕГ Дете 19	ЕГ Дете 19	КГ Дете 19	КГ Дете 19	КГ Дете 19	КГ Дете 19	КГ Дете 19	КГ Дете 19	Д.19-5 т.	Д.19-5 т.
ЕГ Дете 20	ЕГ Дете 20	ЕГ Дете 20	ЕГ Дете 20	ЕГ Дете 20	ЕГ Дете 20	КГ Дете 20	КГ Дете 20	КГ Дете 20	КГ Дете 20	КГ Дете 20	КГ Дете 20	Д.20-6 т.	Д.20-5 т.
ЕГ Дете 21	ЕГ Дете 21	ЕГ Дете 21	ЕГ Дете 21	ЕГ Дете 21	ЕГ Дете 21	КГ Дете 21	КГ Дете 21	КГ Дете 21	КГ Дете 21	КГ Дете 21	КГ Дете 21	Д.21-6 т.	Д.21-6 т.
ЕГ Дете 22	ЕГ Дете 22	ЕГ Дете 22	ЕГ Дете 22	ЕГ Дете 22	ЕГ Дете 22	КГ Дете 22	КГ Дете 22	КГ Дете 22	КГ Дете 22	КГ Дете 22	КГ Дете 22	Д.22-6 т.	Д.22-6 т.
ЕГ Дете 23	ЕГ Дете 23	ЕГ Дете 23	ЕГ Дете 23	ЕГ Дете 23	ЕГ Дете 23	КГ Дете 23	КГ Дете 23	КГ Дете 23	КГ Дете 23	КГ Дете 23	КГ Дете 23	Д.23-6 т.	Д.23-6 т.
ЕГ Дете 24	ЕГ Дете 24	ЕГ Дете 24	ЕГ Дете 24	ЕГ Дете 24	ЕГ Дете 24	КГ Дете 24	КГ Дете 24	КГ Дете 24	КГ Дете 24	КГ Дете 24	КГ Дете 24	Д.24-6 т.	Д.24-6 т.
						КГ Дете 25	КГ Дете 25	КГ Дете 25	КГ Дете 25	КГ Дете 25	КГ Дете 25	133 т.	Д.25-6 т.
													114 т.

РЕЗУЛТАТИ ПО ВЪПРОСИ НА ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА ГРУПА		РЕЗУЛТАТИ ПО ВЪПРОСИ НА КОНТРОЛНА ГРУПА		ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА ГРУПА		КОНТРОЛНА ГРУПА	
ВНИМАНИЕ И РАЗБИРАНЕ НА ПОСТАВЕНАТА ЗАДАЧА		ВНИМАНИЕ И РАЗБИРАНЕ НА ПОСТАВЕНАТА ЗАДАЧА		ПАМЕТ И МУЗИКАЛНА ПАМЕТ		ПАМЕТ И МУЗИКАЛНА ПАМЕТ	
Първи въпрос: Точка за 21 деца от 24		Първи въпрос: Точка за 18 деца от 25		Критерият покриват 21 деца		Критерият покриват 18 деца	
Втори въпрос: Точка за 20 деца от 24		Втори въпрос: Точка за 19 деца от 25		ПАМЕТ И МУЗИКАЛНА ПАМЕТ		ПАМЕТ И МУЗИКАЛНА ПАМЕТ	
Трети въпрос: Точка за 24 деца от 24		Трети въпрос: Точка за 25 деца от 25		ПАМЕТ	МУЗИКАЛНА ПАМЕТ	ПАМЕТ	МУЗИКАЛНА ПАМЕТ
Четвърти въпрос: Точка за 23 деца от 24		Четвърти въпрос: Точка за 21 деца от 25		Критерият покриват 19 деца	Критерият покриват 23 деца	Критерият покриват 19 деца	Критерият покриват 17 деца
Пети въпрос: Точка за 23 деца от 24		Пети въпрос: Точка за 17 деца от 25		ЕМОЦИОНАЛНА АКТИВНОСТ КЪМ СЮЖЕТНИТЕ СЪБИТИЯ		ЕМОЦИОНАЛНА АКТИВНОСТ КЪМ СЮЖЕТНИТЕ СЪБИТИЯ	
Шести въпрос: Точка за 22 деца от 24		Шести въпрос: Точка за 15 деца от 25		Критерият покриват 24 деца		Критерият покриват 25 деца	
ОБЩИ РЕЗУЛТАТИ НА ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА ГРУПА		ОБЩИ РЕЗУЛТАТИ НА КОНТРОЛНА ГРУПА		<small>(Само едно дете получава една точка вместо две, тъй като критерият се определя от два въпроса)</small>			
МПСН: 0 деца	ПСН: 3 деца	МПСН: 3 деца	ПСН: 4 деца	ЛИЧНА ПОЗИЦИЯ И ОТРАЗЯВАНЕ НА ПОЗИЦИЯТА		ЛИЧНА ПОЗИЦИЯ И ОТРАЗЯВАНЕ НА ПОЗИЦИЯТА	
СН: 0 деца	НСН: 1 дете	СН: 1 дете	НСН: 3 деца	Критерият покриват 22 деца		Критерият покриват 15 деца	
МНСН: 20 деца	МНСН: 14 деца	МНСН: 3 деца	МНСН: 14 деца				

Общият извод от този етап на педагогическия експеримент е, че работата с музикъл за детска градина в ПГ е възможна дори при натовареното разпределение на дейности в детската градина. Това се илюстрира чрез интерпретация на резултатите от теста „Готовност за участие”, който показва, че децата от експерименталната група познават по-добре последователността на сюжетните събития, изразяват по-ясно лично отношение към характеристиките на героите, запаметяват по-добре песните заедно с техните текстове и настроение и изявяват в по-висока степен емоционалните си реакции – факт, който е от съществена важност за следващите фази от педагогическия експеримент.

4.2.2. Втора фаза на експеримента – съдържание и резултати

Втора фаза на експеримента се провежда в края на същинския етап на работа с музикъла за детска градина „Изчезналата мартеничка“. На родителите се предоставя анкета, за да се провери повишена ли е мотивацията на децата за работа с музикъл и какви са перспективите за бъдещи занимания на децата с музика:

ВЛИЯНИЕ НА РЕПЕТИЦИИТЕ ВЪРХУ МОТИВАЦИЯТА НА ДЕЦАТА ЗА ЗАНИМАНИЯ С МУЗИКА	
Три имена и група на детето:	
1. Подписахте ли информирано съгласие за участие на детето в детски музикъл?	
Да	(моля, оградете/подчертайте вярното твърдение)
Не	
2. Детето разказва ли вкъщи за репетициите?	
Не	(моля, оградете / подчертайте вярното твърдение)
Да, споменава ги след питане	
Да, разказва подробно	
3. Детето ентусиазирано ли е за своето собствено участие в музикъла?	
Не, изобщо	(моля, оградете / подчертайте вярното твърдение)
Да, разказва за своята роля / за песните	
Да, изключително много	
4. Детето разказва ли за музикалния инструмент, който използва?	
Не, не знаем какъв е	(моля, оградете / подчертайте вярното твърдение)
Да, обяснява как се използва	
Да, иска да купя / вече закупих същия	
Да, "репетира" вкъщи	
5. Детето пее ли вкъщи песни от музикъла?	
Не	(моля, оградете / подчертайте вярното твърдение)
Да, понякога пее	
Да, както никога преди	
Иска да пее с него и ме учи как	
6. Детето разказва ли за участието си в музикъла, в извънсемейна среда?	
Не, никога	(моля, оградете / подчертайте вярното твърдение)
Да, понякога	
Да, много често	
7. Детето изразява ли желание за бъдещи занимания с музика?	
Не, изобщо	(моля, оградете / подчертайте вярното твърдение)
Да, започна да слуша повече музика	
Да, започна да забелязва музикални инструменти	
Да, започна да забавлява всички вкъщи	
Да, проявява интерес към публични участия	
Да, коментира пеенето / свиренето на други деца	

Резултати от втора фаза на експеримента:

РЕЗУЛТАТИ ОТ АНКЕТА "ВЛИЯНИЕ НА РЕПЕТИЦИИТЕ ВЪРХУ МОТИВАЦИЯТА НА ДЕЦАТА ЗА ЗАНИМАНИЯ С МУЗИКА"																
ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА ГРУПА (24 деца)						КОНТРОЛНА ГРУПА (25 деца)						Точкуване в брой звездици:				
Въпрос 1:	Въпрос 2:	Въпрос 3:	Въпрос 4:	Въпрос 5:	Въпрос 6:	Въпрос 7:	Въпрос 1:	Въпрос 2:	Въпрос 3:	Въпрос 4:	Въпрос 5:	Въпрос 6:	Въпрос 7:	Въпрос 1:	Въпрос 5:	
а)- 24 д.	а)- 0 д.	а)- 1 д.	а)- 0 д.	а)- 1 д.	а)- 2 д.	а)- 0 д.	а)- 25 д.	а)- 8 д.	а)- 8 д.	а)- 8 д.	а)- 8 д.	а)- 9 д.	а)- 8 д.	а)- 1 *	а)- 0 *	
б)- 0 д.	б)- 19 д.	б)- 10 д.	б)- 5 д.	б)- 6 д.	б)- 9 д.	б)- 7 д.	б)- 0 д.	б)- 9 д.	б)- 9 д.	б)- 6 д.	б)- 5 д.	б)- 9 д.	б)- 7 д.	б)- 0 *	б)- 1 *	
	в)- 5 д.	в)- 13 д.	в)- 10 д.	в)- 5 д.	в)- 13 д.	в)- 6 д.		в)- 8 д.	в)- 8 д.	в)- 7 д.	в)- 6 д.	в)- 7 д.	в)- 2 д.	Въпрос 2:	в)- 2 *	
			г)- 9 д.	г)- 12 д.		г)- 10 д.				г)- 4 д.	г)- 6 д.	г)- 6 д.	г)- 0 д.	а)- 0 *	г)- 3 *	
						д)- 3 д.						д)- 0 д.	б)- 1 *	Въпрос 6:		
						е)- 9 д.						е)- 4 д.	в)- 2 *	а)- 0 *		
Брой звездици по въпроси:						Брой звездици по въпроси:						Въпрос 3:				
а)- 24 *	а)- 0 *	а)- 0 *	а)- 0 *	а)- 0 *	а)- 0 *	а)- 0 *	а)- 25 *	а)- 0 *	а)- 0 *	а)- 0 *	а)- 0 *	а)- 0 *	а)- 0 *	а)- 0 *	б)- 1 *	
б)- 0 *	б)- 19 *	б)- 10 *	б)- 5 *	б)- 6 *	б)- 9 *	б)- 7 *	б)- 0 *	б)- 9 *	б)- 9 *	б)- 6 *	б)- 5 *	б)- 9 *	б)- 7 *	б)- 1 *	Въпрос 7:	
	в)- 10 *	в)- 26 *	в)- 20 *	в)- 10 *	в)- 26 *	в)- 12 *		в)- 16 *	в)- 16 *	в)- 14 *	в)- 12 *	в)- 14 *	в)- 4 *	в)- 2 *	а)- 0 *	
			г)- 27 *	г)- 36 *		г)- 30 *				г)- 12 *	г)- 18 *	г)- 18 *	г)- 18 *	Въпрос 4:	б)- 1 *	
						д)- 12 *						д)- 0 *	а)- 0 *	в)- 2 *		
						е)- 45 *						е)- 20 *	б)- 1 *	г)- 3 *		
													в)- 2 *	д)- 4 *		
24 *	29 *	36 *	52 *	52 *	35 *	106 *	25 *	25 *	25 *	32 *	35 *	23 *	49 *	г)- 3 *	в)- 5 *	
Общо за експериментална група: 334 *						(12 д. са с повече от 1 отг.)	Общо за контролна група: 214 *						(2 д. са с повече от 1 отг.)	Забележка: За Въпрос 7 се калкулират всички допълнително заградени отговори.		

Сравнителният анализ посочва, че влиянието на репетициите върху мотивацията на децата за занимания с музика е значително по-висока при експерименталната група.

4.2.3. Трета фаза на експеримента – съдържание и резултати

Трета фаза от експеримента е насочена към по-високо развитие на музикалните способности при децата в ПГ и за по-качествено усвояване на съдържанието от учебната програма по музика. Прилага се изследване, разпределено в две ситуации. Първата ситуация се разделя на две звена – учебно съдържание от избрана ситуация за трета група по поредицата „Чуден свят” и проверка на усвоените знания. Втората учебна ситуация също се разделя на две звена – учебно съдържание от избрана ситуация за четвърта група по поредица „Чуден свят” и проверка на усвоените знания. **Тема на ситуацията за трета група е „Есен”.** Учебното съдържание се представя чрез софтуера на образователна платформа N Vision. Проверка на усвоените знания се реализира чрез 10 въпроса. Използвана е същият образователен софтуер, познат и на двете групи деца.

Резултати от първа ситуация/ трета фаза на експеримента (учебно съдържание за трета група):

въпросите за трета група повишават резултатите си при въпросите за четвърта група. След разглеждане на изложените наблюдения и резултатите от табличните изображения се оформят следните **закljučения**: експерименталната група демонстрира по-голяма готовност за работа с мюзикъл за детска градина, в резултат от проведената беседа, насочена към сюжетно развитие, текст на песните от мюзикъла „Изчезналата мартеничка“, отношение към типовете герои и техните индивидуални характеристики; при експерименталната група се установява по-силна мотивация за занимания с музика, провокирана от репетициите на мюзикъла „Изчезналата мартеничка“ и насочена към желание за бъдещи занимания с музика; експерименталната група показва по-високи резултати, свързани с усвояване на учебното съдържание по музика за ПГ, но и по-успешно прилагане на базисни познания, насочени към дигитални компетентности; обобщените резултати в края на педагогическия експеримент отчитат повишаване на знанията и уменията по всички образователни направления поради интегративната връзка с тях, налична в съдържанието на въпросите по музика.

След изложените заключения си позволявам споделяне на някои лични впечатления от работата на децата по време на експеримента и препоръки, улесняващи работата с N Vision при деца от ПГ. Пълният им списък е представен в дисертационния труд.

4.2.4. Обобщаващи наблюдения и констатации от протичането на педагогическия експеримент

Подглавата съдържа наблюдения и констатации, направени по време на провеждане на трите диагностични процедури – игра с карти, анкета, картинен тест. Пълният им списък е наличен в дисертационния труд.

4.2.5. Общи резултати от педагогическия експеримент

- **Общи резултати за експерименталната група**

Резултатите от първа фаза на експеримента показват 133 точки (от максимални 144); от втора фаза – 334 звездички, а от трета фаза (общо от диагностичните процедури върху учебно съдържание за трета и четвърта група) – 708 калинки. На базата на тези данни се изчислява сумарна стойност от 1175 единици за експериментална група „Златна рибка“.

- **Общи резултати за контролната група**

Резултатите от първа фаза на експеримента показват 114 точки (от максимални 150); от втора фаза – 214 звездички, а от трета фаза (общо от диагностичните процедури върху учебно съдържание за трета и четвърта група) – 679 калинки. На базата на тези данни се изчислява сумарна стойност от 1007 единици за контролна група „Малчугани“.

- **Извод**

От общите резултати на двете групи, с които се провежда педагогическия експеримент се вижда, че статистиката за постижения на експерименталната група

отбелязва 168 единици повече от тези, които се отчитат в контролната. Процентното съотношение между двата резултата е с 14,30 % повече за експерименталната група. Синтезът на тези данни е представен в следващото таблично изображение:

ОБЩИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ЕКСПЕРИМЕНТА		
	ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА ГРУПА	КОНТРОЛНА ГРУПА
ПЪРВА ФАЗА	133 точки	114 точки
ВТОРА ФАЗА	334 звездички	214 звездички
ТРЕТА ФАЗА	708 калинки	679 калинки
	Общо: 1175 единици	Общо: 1007 единици
168 единици - 14,30 % повече за експериментална група		

Общите резултати от експеримента показват, че експерименталната група „Златна рибка“ има доминиращи успехи, както във всяка от фазите на педагогическия експеримент, така и като общ брой единици. Чрез тези конкретни стойности работната хипотеза на дисертационния труд е доказана.

4. 3. Методически модел за работа с мюзикъл за детска градина

Проведения педагогически експеримент, както и обобщените ми наблюдения от моя 10-годишен педагогически опит с детски мюзикъли дава основание за създаването на **методически модел за работа с мюзикъл за детска градина**. Той е адресиран към тези предучилищни педагози, които имат интерес към подобен репертоар, но нямат специализирана подготовка за работа с него.

МЕТОДИЧЕСКИ МОДЕЛ ЗА РАБОТА С МЮЗИКЪЛ ЗА ДЕТСКА ГРАДИНА	
1	Проучване на музикално-сценични литературни произведения
2	Избор на произведение - трансформиране в мюзикъл за детска градина
3	Провеждане на беседи върху съдържанието
4	Разпределяне на роли
5	Изготвяне на информирано съгласие и провеждане на родителска среща
6	Работа върху компоненти на мизансцена: * влизане и излизане от авансцена * размяна на микрофони, коронки, разместване на предмети * смяна на цял сценичен декор и костюми по време на представление
7	Работа с текст „в движение“
8	Работа с текст „на маса“
9	Работа с песни „на маса“
10	Работа с песни „в движение“
11	Включване на свирещи деца
12	Провеждане на генерални репетиции и осъществяване на техен запис
13	Репетиране на видове поклони и на излизане от сцената
14	Изготвяне на програми и афиши

Представената процесуалност в педагогическия експеримент присъства в методическия модел. Той съдържа два основни компонента – подготовка на педагога и подготовка на децата и работа с тях.

1. Подготовка на педагога. Педагогът трябва да притежава компетентност по отношение на историческото развитие на жанра мюзикъл (публикации, филмови и театрални сценични реализации). Необходимо е знание за кристализацията на детския

мюзикъл като жанр и неговото разпространение на българска сцена.

2. Подготовка на децата и работа с тях. Натрупването на слухови впечатления чрез подходяща музика и дейности са база за развитие на музикалните способности и обогатяване на музикално-слуховите представи на децата. Подготовката им за среща с детски мюзикъл е в зависимост от професионалното умение и компетентност на техния педагог. Същността на работата изисква въвеждане на децата в новия за тях музикално-сценичен жанр чрез използване на познати за тях подходи. Всички дейности, свързани с подготовката на мюзикъл в детската градина се подбират и осъществяват така, че да предизвикат положителни емоционални реакции у децата. Тези реакции са сред най-съществените признаци, по които музикалният педагог се ориентира, ръководен от висшата си цел – създаване на любов към музикалното изкуство.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Интересът и творческите ми търсения в областта на детския мюзикъл и възможностите за неговото поставяне в подготвителни групи на детската градина обясняват избора на темата на дисертационния труд – „Специфика на работа с детски мюзикъл в предучилищни групи на детската градина“.

Личният ми педагогически опит позволява систематизиране на изводи и заключения, които могат да подпомогнат колеги-педагози при успешната реализация на мюзикъл в детската градина с 5–6-годишни деца.

Заключението на дисертационния труд съдържа формулировка на неговата цел и задачи, както и диагностични процедури и диагностични инструменти на експерименталното педагогическо изследване. Включени са изводи от анализа на експеримента.

ПРИНОСНИ МОМЕНТИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Приносните моменти в дисертационния труд могат да се обобщят по следния начин:

- Проследява се историческият опит с жанра мюзикъл, в това число и на детския мюзикъл, който за първи път се разглежда в нов ракурс – като база за възникване на нов жанр чрез възможни негови трансформации.
- Въвеждат се за първи път нови понятия – „мюзикъл за детска градина“, „авторска музикална приказка“ и „дигитална аудиоприказка“ с тяхната терминологична характеристика и специфично съдържание.
- За първи път в педагогическата практика се предлага методически модел за работа с мюзикъл за детска градина.
- Във връзка с експерименталната работа и изработването на методическия модел, за първи път е представена класификация на нетрадиционни детски музикални инструменти.
- Научно-изследователският труд има практико-приложно послание, което предвижда като финален етап публикуване на „Методическо

ръководство за работа по детски мюзикъл с деца в предучилищна възраст на детската градина“.

ПРИЛОЖЕНИЕ I

ЗАГЛАВИЯ НА МЮЗИКЪЛИ И РАЗЛИЧНИ КАТЕГОРИЗАЦИИ НА ДЕТСКИ МУЗИКАЛНИ ИНСТРУМЕНТИ

Приложението съдържа: разширен списък със заглавия на известни мюзикъли, специалисти, свързани с развитието на мюзикъла, линкове, различни категоризации на ДМИ

ПРИЛОЖЕНИЕ II

Приложението съдържа класификация на нетрадиционни ДМИ както и снимков материал на детски музикални инструменти и програми от мюзикъли за детска градина, използвани от мен.

ПРИЛОЖЕНИЕ III

Приложението съдържа авторски сценарий на мюзикъл за детска градина, написан през 2020 като авторска музикална приказка. Приложени са: сценарий, клавирни извлечения на песните и техните текстове, откъс от оркестрация на една от песните.

БИБЛИОГРАФИЯ

Съдържа методическа литература, използвана при подготовка на дисертационния труд. Към нея са добавени сайтове и електронни платформи.